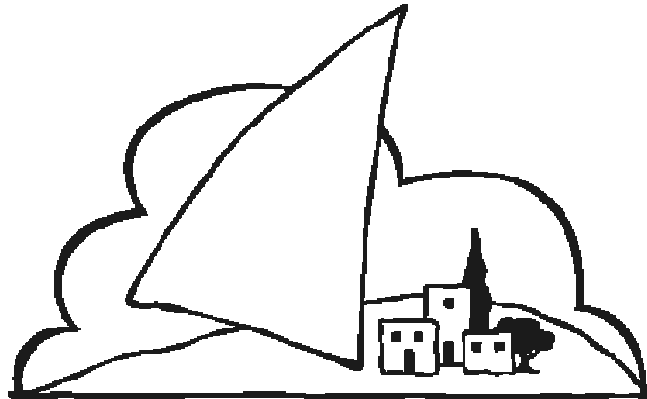

ΟΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΜΑΣ ΘΕΣΕΙΣ

Οικολογικός Άνεμος

...στις περιφερειακές εκλογές αλλά και μετά από αυτές

Υποψήφιος Περιφερειάρχης: Νίκος Χρυσόγελος

Υποψήφια αντιπεριφερειάρχης Κυκλάδων: Χριστίνα Ευθυμιάτου – Καρυστιναίου

Υποψήφιος αντιπεριφερειάρχης Δωδεκανήσου: Μιχάλης Κουμπιός

<http://ecoanemos.wordpress.com>, **email:** ecoanemos@gmail.com

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. Η Φιλοσοφία μας	2
B. Ο Ρόλος της Περιφέρειας	4
Γ. Οι Θέσεις μας στους Επιμέρους Τομείς	6
1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	6
1.1 Τουρισμός	10
1.2 Γεωργία-Κτηνοτροφία-Μελισσοκομία	13
1.3 Αλιεία	14
1.4 Ενέργεια	16
1.5 Μεταφορές	19
2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	20
2.1 Νερό.....	24
2.2 Θάλασσα-Ακτές.....	26
2.3 Φυσικά Οικοσυστήματα.....	29
2.4 Γη	30
2.5 Απόβλητα-Απορρίματα	31
3. ΚΟΙΝΩΝΙΑ	33
3.1 Παιδεία-Εκπαίδευση	33
3.2 Υγεία	35
3.3 Μετανάστες-Πρόσφυγες.....	36

A. Η Φιλοσοφία μας

Να συνειδητοποιήσουμε τι έχουμε: Τα νησιά του Ν. Αιγαίου διαθέτουν έναν ιδιαίτερο πολιτιστικό και φυσικό πλούτο. Είναι ευαίσθητα οικοσυστήματα τα οποία αποτέλεσαν τη βάση για την ανάπτυξη ενός σημαντικού πολιτισμού που σεβάστηκε και συνεργάστηκε αρμονικά με το φυσικό περιβάλλον.

Στις πρακτικές που ακολούθησαν οι προηγούμενες γενιές υπάρχουν απαντήσεις για την προστασία του κλίματος και για την εξοικονόμηση φυσικών πόρων: κτίρια ενεργειακά αποτελεσματικά, σοφή διαχείριση νερών, προστασία της γης από την ερημοποίηση, αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με σεβασμό στο νησιωτικό χώρο και τον πολιτισμό. Οι νησιωτικές χώρες αποτελούν πρότυπο οικονομίας χώρου, εφαρμογής καλών πρακτικών για την εξυπηρέτηση όλων των κατοίκων τους και αλληλεγγύης. Η δόμησή τους και η αρχιτεκτονική τους είναι αποτέλεσμα της υποχρέωσης όλων προς όλους και της ανάγκης για αλληλοβοήθεια. Χτίστηκαν έτσι ώστε να προστατεύονται όλοι οι κάτοικοι μαζί, από πειρατές, εξωτερικούς κινδύνους και καιρικές συνθήκες (πχ ανέμους). Απλά χαρακτηριστικά, όπως οι στρογγυλεμένες εξωτερικές γωνίες τοίχων, μαρτυρούν την απόλυτη ανάγκη εξοικονόμησης κοινόχρηστου χώρου και το σεβασμό όλων προς αυτόν, όταν γύρω τους υπήρχε απεριόριστη γη. Η γη, όμως, ήταν σεβαστή ως εργαλείο επιβίωσης και αξιοποιήθηκε σε μέγιστο βαθμό, με πείσμα και κόπο, διαμορφωμένη με ξερολιθιές που την καθιστούσαν κατάλληλη για καλλιέργεια και την προστάτεψαν για το σκοπό αυτό.

Όλα αυτά δεν είναι μόνο εκθέματα ενός ανοικτού μουσείου με ανθρώπινες δημιουργίες από το παρελθόν, αλλά αποτελούν και σήμερα μοναδικό παράδειγμα σοφής και βιώσιμης ανάπτυξης. Σε αυτά βασίστηκε η επιβίωση του νησιωτικού χώρου ως τις μέρες μας και στην οικονομία που εφαρμόστηκε σε όλους τους πόρους στηρίχθηκε η κληρονομιά των νησιών από γενιά σε γενιά. Ήδη προσελκύουν το ενδιαφέρον μελετητών και ερευνητών για εφαρμογές στο σήμερα. Με κατάλληλο σχεδιασμό και τολμηρές πολιτικές, μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για μεγάλο ποσοστό των εισοδημάτων των νησιωτικών κοινωνιών. Θάλασσα και ήλιο μπορεί να βρουν οι τουρίστες παντού, αλλά το νησιωτικό τοπίο και οι παλιότερες ανθρώπινες δημιουργίες αποτελούν το συγκριτικό πλεονέκτημα για τον τουρισμό στα νησιά μας.

Αξιοποιώντας την εμπειρία του παρελθόντος, διαμορφώνουμε ένα βιώσιμο μέλλον: Αξίζει να παρατηρήσουμε και να αναλογιστούμε τι παρέδωσαν οι προηγούμενες γενιές στις σημερινές για να πάρουμε μαθήματα για το πως πρέπει να συμπεριφερθούμε και τι θα παραδώσουμε εμείς στα παιδιά μας. Κύριο μέλημα μας θα πρέπει να είναι όλες οι πολιτικές αλλά και οι καθημερινές πρακτικές να διασφαλίζουν ότι διατηρούμε αυτό τον μοναδικό πλούτο όχι μόνο για το παρόν αλλά και για το μέλλον. Δεν τον σπαταλάμε απερίσκεπτα και κοντόφθαλμα. Προσαρμόζουμε τις ανθρώπινες παρεμβάσεις μας στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις οικολογικές και πολιτισμικές αντοχές των νησιών. Αντιμετωπίζουμε κριτικά και αξιολογούμε συνεχώς, με ουσιαστικό διάλογο μέσα στις νησιωτικές κοινωνίες, την πορεία και το μοντέλο ανάπτυξης που προκύπτει ως αποτέλεσμα είτε τοπικών είτε κεντρικών πολιτικών επιλογών. Με στόχο πάντα τη συνέχιση της ζωής στα νησιά, τη διατήρηση της απασχόλησης στις υπάρχουσες θέσεις εργασίας που κλονίζονται από την κρίση, την ανάπτυξη της οικονομίας σε ένα πράσινο μοντέλο που δημιουργεί νέες ευκαιρίες απασχόλησης με σεβασμό στο περιβάλλον.

Σε αυτό το πλαίσιο, *ας εργαστούμε όλοι μαζί* με στόχο όχι μόνο να αναστρέψουμε τη σημερινή φθίνουσα πορεία δίνοντας *εγκαιρώς* πράσινες λύσεις στα προβλήματα, αλλά και να *χτίσουμε ένα πραγματικά βιώσιμο μέλλον για τα νησιά μας* ιδιαίτερα την εποχή της

κλιματικής αλλαγής που απαιτείται μέγιστη προσπάθεια για επανασταθεροποίηση του κλίματος αλλά και προσαρμογή στις νέες συνθήκες που δημιουργεί η επιταχυνόμενη αλλαγή του κλίματος.

Για να απαντάμε με το χέρι στην καρδιά στο σύνθημα: «Ναι, είναι όμορφο, σύγχρονο και ρεαλιστικό να ζεις άνετα σε ένα τόπο που τον περιτριγυρίζει θάλασσα χωρίς να αισθάνεσαι αποκομμένος από την κοινωνία!».

Η κεντρική μας φιλοσοφία συνοψίζεται στα εξής:

- *Τα νησιά των Κυκλάδων και των Δωδεκανήσων αποτελούν ένα αλληλεξαρτώμενο και συνεργαζόμενο δίκτυο οικοσυστημάτων-οικονομιών-κοινωνιών, που δεν πρέπει να μας απασχολούν μόνο το καλοκαίρι ως τουριστικός προορισμός μα όλο το χρόνο ως σύνθετες κοινωνίες με ανάγκες και δυνατότητες.*
- *Πρέπει να γίνει σαφές ότι η εφαρμογή της αρχής της αειφορίας στο σχεδιασμό κάθε νησιωτικής δραστηριότητας, η εξοικονόμηση των πολύτιμων φυσικών πόρων και η προστασία της νησιωτικής βιοποικιλότητας σε θάλασσα και στεριά δεν είναι πλέον πολυτέλεια. Είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική βιωσιμότητα των νησιών μας.*

Πάνω σε αυτή τη λογική στηρίζονται οι προτάσεις μας για τα επιμέρους προβλήματα των νησιών μας.

Ποια είναι η προσέγγισή μας:

Θεωρούμε ότι η εξεύρεση λύσεων στα προβλήματα της οικονομίας, της κοινωνικής συνοχής, του περιβάλλοντος, της προώθησης πολιτικών και της δημιουργίας θεσμών που αντιστοιχούν στον νησιωτικό χαρακτήρα και σε ένα βιώσιμο μέλλον είναι εφικτή. Αρκεί να:

- Συνειδητοποιήσουμε ότι το σημερινό μονοδιάστατο και άναρχο μοντέλο ανάπτυξης δεν είναι βιώσιμο μακροχρόνια. Η βαθιά κρίση που βιώνουμε εντείνει τα προβλήματα που είχαν συσσωρευτεί εδώ και καιρό.
- Παραδεχτούμε ότι οι παλιές συνταγές αποδείχτηκαν αποτυχημένες, ότι οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν μας οδήγησαν σε χρεοκοπία και ότι πλέον απαιτούνται νέες, οικολογικές-πράσινες ιδέες και λύσεις για να διασφαλιστεί η ευημερία αυτού του ξεχωριστού χώρου.
- Δεχτούμε ότι η μοναδική νησιωτική φύση δεν αποτελεί εμπόδιο στη βιώσιμη ανάπτυξη και στην ευημερία των νησιών αλλά ευκαιρία για να διαμορφώσουμε την κατάλληλη οικονομική και κοινωνική πολιτική, που οδηγεί σε συνοχή και αλληλεγγύη, ενώ προστατεύει μακροχρόνια το περιβάλλον, τη βάση για τη ζωή.
- Επανασχεδιάσουμε την παραγωγή σε όλους τους τομείς δραστηριότητας στα νησιά μας με στόχο την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αυτάρκεια αλλά και τη συμπληρωματικότητα και αλληλεξάρτηση μεταξύ των νησιών του Ν. Αιγαίου, ιεραρχώντας τις ανάγκες μας: τι παράγουμε, τι πρέπει να παράγουμε για να καλύψουμε τις ανάγκες μας, τι πρέπει να κρατήσουμε για εσωτερική κατανάλωση και τι να εξάγουμε στην υπόλοιπη Ελλάδα και στο εξωτερικό.
- Διαμορφώσουμε μια νέα κουλτούρα για την προστασία του πλούτου που έχουμε δανειστεί από τα παιδιά μας, για το κοινό, δημόσιο συμφέρον. Μια κουλτούρα που συνδυάζει την ευημερία του συνόλου με την προσωπική ανάπτυξη.

B. Ο Ρόλος της Περιφέρειας

Τα γνωστά προβλήματα αναποτελεσματικών πολιτικών, αδιαφάνειας, διαφθοράς, και πελατειακών σχέσεων που έφεραν τη χώρα στο χείλος της καταστροφής, ευδοκούν και στο Ν. Αιγαίο. Η πολιτική, όπως ασκείται σήμερα, έχει τη μεγαλύτερη ευθύνη για αυτή την κατάσταση. Για να βελτιωθεί, όμως, η οικονομία και η ζωή των κατοίκων στο Ν. Αιγαίο απαιτούνται όχι μόνο αλλαγές στην ίδια την οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική πολιτική αλλά και ανατροπές στην πολιτική και στον τρόπο άσκησης της ΚΑΙ στο Ν.Αιγαίο. Το δικομματικό σύστημα εξάντλησε τα όριά του αφού οδήγησε τη χώρα σε χρεωκοπία, επομένως πρέπει να προωθηθούν εναλλακτικές λύσεις σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο. Η έξοδος από την κρίση απαιτεί νέες πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις στο προσκήνιο, κάτι που θέλουμε να εκφράσουμε ως ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΝΕΜΟΣ, αλλά και νέο περιεχόμενο στην πολιτική τόσο στην περιφέρεια συνολικά όσο και σε κάθε νησί ειδικότερα, καθώς και ενδυνάμωση του ουσιαστικού διαλόγου και του ρόλου των τοπικών κοινωνιών στη διαμόρφωση των εξελίξεων.

Ο ρόλος της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου, όπως τον βλέπουμε εμείς, είναι να συμβάλλει (από κοινού με τους δήμους):

- Στο να απαλειφθεί η σχέση επαιτείας προς την κεντρική κυβέρνηση και πελατειακών σχέσεων με τους πολίτες, με στόχο να διαμορφωθεί μια σχέση αμοιβαίας στρατηγικής συνεργασίας κεντρικής διοίκησης-περιφέρειας-τοπικών κοινωνιών για τη βιωσιμότητα στο Ν. Αιγαίο.
- Στη διεκδίκηση και αυτό-οργάνωση του νέου ρόλου της Περιφέρειας σε θέματα σχεδιασμού, στρατηγικής, αρμοδιοτήτων, μέσων υλοποίησης.
- Στην ενεργή συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών, των τοπικών φορέων, συλλόγων και σωματείων επαγγελματιών, περιβαλλοντικών οργανώσεων και ερευνητικών κέντρων στην διαμόρφωση ενός «Σχεδίου Βιώσιμης Ανάπτυξης στο Ν. Αιγαίο 2020» που θα περιλαμβάνει πολιτικές, θεσμούς, πρακτικές, δράσεις, εργαλεία εφαρμογής καθώς και χρονοδιαγράμματα.
- Στην προσαρμογή όλων των πολιτικών στην νησιωτικότητα αλλά και στα νέα δεδομένα που διαμορφώνει η κλιματική αλλαγή και η οικολογική κρίση. Στη διαμόρφωση μέσα από διαβούλευση της “Στρατηγικής της Περιφέρειας για το Κλίμα”, δηλαδή της πολιτικής για τη συμβολή της περιφέρειας στη μείωση των εκπομπών αερίων που ευθύνονται για την ανατροπή του κλίματος και της προσαρμογής της στις αναπόφευκτες πλέον αλλαγές στο κλίμα.
- Στη διαμόρφωση και υλοποίηση των πολιτικών και στην ενδυνάμωση των θεσμών που θα στηρίζουν μακροχρόνια αυτές τις επιλογές και αλλαγές σε κάθε περιοχή του Ν. Αιγαίου, δίνοντας έμφαση στην τόνωση των ικανοτήτων και εμπειριών των τοπικών κοινωνιών, στη μεταφορά ευρωπαϊκών εμπειριών, στην ενίσχυση υπαρχουσών πρωτοβουλιών, στην αναζήτηση και διαμόρφωση κατάλληλων χρηματοδοτικών εργαλείων.
- Στην ενδυνάμωση της συνεργασίας μεταξύ των ίδιων των νησιών και στη μείωση του μεγάλου χάσματος που υπάρχει σήμερα μεταξύ των νησιών, οδηγώντας στην κοινωνική συνοχή στο Ν. Αιγαίο.
- Στο να επεξεργαστεί μια περιφερειακή οικονομική-κοινωνική πολιτική που θα αντιμετωπίζει τις συνέπειες τόσο της βαθιάς πολλαπλής κρίσης όσο και των επιλογών που έγιναν για την αντιμετώπισή της, προωθώντας:

(α) αλλαγές στην οικονομία συνολικά αλλά και στις επιμέρους οικονομικές δραστηριότητες προς πράσινη κατεύθυνση,

(β) ενδυνάμωση της πραγματικής οικονομίας μέσα από την πράσινη, κυρίως, καινοτομία και τα δίκτυα αλληλεγγύης (π.χ. παραγωγών-καταναλωτών), αλλά και τη σωστή ιεράρχηση των προτεραιοτήτων που χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκούς, εθνικούς και τοπικούς πόρους, με στόχο όλα τα νησιά να αποκτήσουν τις αναγκαίες περιβαλλοντικές και κοινωνικές υποδομές και όχι απλώς έργα για τον ένα μήνα της τουριστικής περιόδου,

(γ) την άσκηση πίεσης για αλλαγή του φορολογικού συστήματος, έτσι ώστε να ελαφρυνθεί η εργασία και να φορολογηθεί αποτελεσματικά η υπερβολική κατανάλωση, η επίδειξη πλούτου και η υπεραξία από την κερδοσκοπία γης, να αντιμετωπιστεί η διαφθορά και η μαύρη οικονομία που είναι σε βάρος του δημόσιου συμφέροντος

(δ) την άσκηση πίεσης ώστε να υιοθετηθούν συντελεστές ΦΠΑ με βάση τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις της κάθε δραστηριότητας και κάθε προϊόντος, ως εργαλείο για αλλαγές προς πράσινη κατεύθυνση κι ενίσχυση των κοινωνικά υπεύθυνων δραστηριοτήτων και επιχειρηματικότητας

(ε) στοχευμένες κοινωνικές πολιτικές που ανταποκρίνονται στις ανάγκες ΟΛΩΝ των νησιωτικών κοινωνιών (όχι μόνο των πιο ισχυρών),

(στ) εξισορρόπηση της αφαίρεσης εισοδημάτων και της απώλειας θέσεων εργασίας μέσα από ανάπτυξη κοινωνικών και περιβαλλοντικών υποδομών που συμβάλλουν στην ποιότητα ζωής και μειώνουν τις δαπάνες των νοικοκυριών για την απόκτησή τους (πχ. πρόληψη και πρωτοβάθμια περίθαλψη, καλής ποιότητας νερό, φροντίδα για άτομα που έχουν ανάγκη υποστήριξης, πρόσβαση σε υπηρεσίες χωρίς να είναι αναγκαία η μετακίνηση σε άλλη περιοχή, κ.ά.).

- Στη διαμόρφωση νέων εργαλείων και πηγών χρηματοδότησης τοπικών δραστηριοτήτων, πράσινης καινοτομίας και κοινωνικά υπεύθυνης επιχειρηματικότητας.
- Στην κοινή με τις τοπικές κοινωνίες ανάληψη πρωτοβουλιών για βελτίωση των οικονομικών των ΟΤΑ μέσα από: τον εξορθολογισμό δαπανών, την απόκτηση εσόδων από την παραγωγή ενέργειας με ΑΠΕ, την αντιμετώπιση της διαφθοράς και των πελατειακών επιλογών, την επαναξιολόγηση της σκοπιμότητας έργων που κυρίως εξυπηρετούν τους καλοκαιρινούς επισκέπτες και όχι τις νησιωτικές κοινωνίες κ.ά.
- Στη συν-διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου **Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και Ελέγχου** που θα καθορίσει το πλαίσιο για τη χωροταξική/πολεοδομική, ενεργειακή, τουριστική, αγροτική, κτηνοτροφική, αλιευτική, παραγωγική δραστηριότητα στα νησιά του Ν. Αιγαίου και θα προωθεί μια ιεράρχηση μεθόδων στα θέματα διαχείρισης του νερού, των λυμάτων, των απορριμμάτων, της ενέργειας, του δομημένου και αδόμητου χώρου και θα διασφαλίζει την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου.

Γ. Οι Θέσεις μας στους Επιμέρους Τομείς

1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η στρατηγική μας

Ανάγκη διαφοροποίησης του οικονομικού μοντέλου: Είναι γεγονός ότι η αλλαγή της οικονομίας στην περιφέρεια του Ν. Αιγαίου πρέπει να συμβαδίσει με γενικότερες αλλαγές στην οικονομική πολιτική της χώρας. Βασική φιλοσοφία πρέπει να είναι ότι οικονομία δεν είναι μόνο αριθμοί. Επίσης, οικονομία δεν είναι μόνο οι επιχειρήσεις, το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, τα έσοδα του δημοσίου ή οι διάφοροι δείκτες. Η οικονομία πρέπει να είναι το εργαλείο για να ζουν οι άνθρωποι καλύτερα τη στιγμή που προστατεύεται το περιβάλλον και μειώνονται οι κάθε είδους διακρίσεις στην κοινωνία.

Η βιωσιμότητα της νησιωτικής οικονομίας δεν μπορεί να εξασφαλισθεί με μια μονοδιάστατη και εξαρτημένη αποκλειστικά από τον μαζικό τουρισμό κατεύθυνση, όπως αυτή που κυριαρχεί σήμερα. Χρειάζεται να γίνουν σημαντικές αλλαγές ώστε η οικονομία των νησιών να είναι στον μέγιστο δυνατό βαθμό αλληλο-συμπληρούμενη και επαρκώς διαφοροποιημένη, για να μην καταρρεύσει ολόκληρη και απειληθεί η ευημερία της κοινωνίας αν για κάποιους λόγους πληγεί ένας οικονομικός τομέας.

Η στρατηγική για την οικονομία στο Ν. Αιγαίο πρέπει να λαμβάνει υπόψη ότι τα νησιά αποτελούν ένα δίκτυο ευαίσθητων οικοσυστημάτων και πολύμορφων κοινωνιών. Για να στραφεί, λοιπόν, η οικονομία των νησιών του Ν. Αιγαίου σε πράσινη κατεύθυνση, που είναι και το ζητούμενό μας, πρέπει στο κέντρο των οικονομικών δραστηριοτήτων να βρίσκεται η βιώσιμη διαχείριση και η μακροχρόνια προστασία του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, η μακροχρόνια ευημερία όλων των νησιωτών, καθώς και η επίτευξη της κοινωνικής συνοχής, ώστε να μειωθεί το οικονομικό και κοινωνικό χάσμα μεταξύ των νησιωτικών κοινωνιών.

Τα προβλήματα

Πολύ συχνά αποφασίζονται έργα χωρίς ουσιαστικό διάλογο με τις τοπικές κοινωνίες και χωρίς πραγματική ιεράρχηση των αναγκών που καλούνται να αντιμετωπίσουν τα έργα αυτά. Οι ευρωπαϊκοί πόροι που διατέθηκαν στο Ν. Αιγαίο δεν χρησιμοποιήθηκαν πάντα με αποτελεσματικό και προς όφελος του περιβάλλοντος και της κοινωνίας τρόπο. Δεν υπήρξε, επίσης, μια δημόσια συζήτηση για την αποτίμηση του τι πραγματικά έγινε με τη διάθεση των πόρων από τα ΜΟΠ, ΠΕΠ, ΚΠΣ και άλλα προγράμματα, ώστε να διδαχθούμε από τα λάθη, να αξιοποιήσουμε τυχόν θετικά παραδείγματα και να βελτιωθεί, τουλάχιστον, η διάθεση των χρημάτων από το ΕΣΠΑ.

Οι νησιωτικές οικονομίες έχουν επωφεληθεί σημαντικά από την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού, αλλά έχουν γίνει πολύ ευάλωτες γιατί το υπάρχον μοντέλο ανάπτυξης των νησιών κινείται με λογικές βραχυπρόθεσμου κέρδους και όχι μακροχρόνιας βιωσιμότητας. Έτσι, ο τουρισμός έχει υποθάψει τις περισσότερες παραδοσιακές οικονομικές δραστηριότητες και έχει σημειώσει αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον και στην κοινωνία.

Η φορολογική πολιτική αντιμετωπίζει τη γη (σε περιπτώσεις μεταβιβάσεων, κληρονομιών, πωλήσεων χωρίς να αλλάζει η χρήση) ως εν δυνάμει οικόπεδο μεγάλης αξίας ακόμα και αν κάποιος επιμένει να καλλιεργεί τη γη. Η απουσία καθορισμού ξεκάθαρων χρήσεων γης δεν

επιτρέπει την προστασία της γεωργικής και κτηνοτροφικής δραστηριότητας, την ισορροπία μεταξύ διαφορετικών οικονομικών δραστηριοτήτων, τη διατήρηση του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου. Οδηγεί στη διαφθορά και σε αδικίες σε βάρος ανθρώπων που θέλουν να διατηρήσουν ποικιλία δραστηριοτήτων και αδόμητη τη γη τους. Αναπτύσσονται ισχυρές πιέσεις ενάντια στην προστασία του περιβάλλοντος, τη διατήρηση του φυσικού πλούτου των νησιών και την καλλιέργεια της γης μακροχρόνια.

Η άνοδος της αξίας της γης αυξάνει σε αδιανόητα επίπεδα το κόστος ζωής για τους περισσότερους νησιώτες, το κόστος δημιουργίας κοινωνικών υποδομών αλλά και το κόστος για όσους νησιώτες – και ιδιαίτερα νέους ανθρώπους – θέλουν να εξασφαλίσουν γη για μια οικονομική δραστηριότητα ή κατοικία. Όσο και αν σήμερα τα έσοδα από τον μαζικό τουρισμό και την πώληση της γης μοιάζουν με την κότα που γεννάει τα χρυσά αυγά, είμαστε πολύ κοντά στην εξάντληση των δυνατοτήτων αυτού του μοντέλου για λόγους περιβαλλοντικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς. Αν και οι γονείς αποκτήσανε σημαντικά εισοδήματα από αυτό το μοντέλο, οι επόμενες γενιές θα αντιμετωπίζουν πολύ μεγάλες δυσκολίες και υψηλό κόστος καθημερινής ζωής, όπως δείχνει ήδη η εμπειρία σε μεγάλους τουριστικούς προορισμούς. Νησιώτες πρέπει να πληρώνουν θέσεις πάρκινγκ, να δαπανούν σημαντικά ποσά για το νερό, να αγοράζουν ακριβά τρόφιμα και είδη πρώτης ανάγκης. Πολλοί νέοι δυσκολεύονται λόγω κόστους να αποκτήσουν δικό τους σπίτι ή ένα κομμάτι γης για να καλλιεργήσουν. Οι δήμοι – κάποιες φορές και μέσα από αδιαφανείς διαδικασίες – αποκτούν χώρους για κοινωνικές υποδομές σε τιμές αστρονομικές. Σε πολλά από τα πολιτικά και οικονομικά σκάνδαλα εμπλέκονται άτομα και εταιρείες που σχετίζονται με real estate και κατασκευές στα νησιά. Θέσεις στη διοίκηση που σχετίζονται με θέματα γης φαίνεται να αποτελούν σημαντική πηγή διαφθοράς και διακίνησης μαύρου χρήματος.

Στην ίδια λογική, οι αποδόσεις των καλλιεργειών δεν μπορούν να συγκρίνονται με τις αποδόσεις μιας τουριστικής μονάδας και έτσι, με οικονομικούς όρους, η γεωργική γη μετατρέπεται, κάτω από την πίεση της οικονομικής αποδοτικότητας, σε οικόπεδα. Περιορίζονται ραγδαία δραστηριότητες που συνέβαλαν στην ευημερία κοινωνιών, στην παραγωγή ονομαστών προϊόντων χαρακτηριστικών ενός τόπου, κοινωνικών σχέσεων και πολιτισμικών χαρακτηριστικών εξαιτίας της ραγδαίας αύξησης (“φούσκας”) της αξίας της γης. Σταδιακά, η οικονομική δραστηριότητα τείνει προς την τουριστική μονοκαλλιέργεια και την εξάρτηση των περισσότερων νησιών από τις εισαγωγές ακόμα και για τα πιο στοιχειώδη αγαθά, ενώ κάνει ιδιαίτερα ευάλωτη την οικονομική βιωσιμότητα των νησιών.

Σε ορισμένα νησιά υπάρχουν, ακόμα, γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες που καλύπτουν όχι μόνο οικογενειακές ανάγκες (κάτι πολύ σημαντικό σήμερα σε μια εποχή οικονομικής κρίσης) αλλά και παράγουν προϊόντα για ευρύτερη κατανάλωση και εμπορία. Παρ’όλα αυτά οι πολιτικές για τη γεωργία και την κτηνοτροφία τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό-περιφερειακό επίπεδο ελάχιστα έχουν ασχοληθεί με τις ιδιαιτερότητες αλλά και τις ευκαιρίες που προσφέρει το ευαίσθητο νησιωτικό περιβάλλον για την ανάπτυξη ενός ποιοτικού, βιολογικού τομέα που θα έχει ονομασία προέλευσης.

Συνεπώς, το οικονομικό μοντέλο που βασίζεται στο μαζικό τουρισμό ενισχύει κυρίως την αύξηση των εισαγωγών (πετρελαίου, ενέργειας, τροφίμων, καταναλωτικών προϊόντων) και τη συρρίκνωση τοπικών δραστηριοτήτων που γίνονται ασύμφορες στη λογική του “εύκολου χρήματος”, ενώ συσσωρεύει περιβαλλοντικό χρέος για τις επόμενες γενιές. Όσο ο μαζικός τουρισμός αντέχει, το σύστημα μοιάζει να δουλεύει και να γίνεται αποδεκτό, ακόμα και κλείνοντας τα μάτια μπροστά στις άλλες επιπτώσεις. Τι μπορεί να συμβεί, όμως, αν η οικονομική κρίση, ο ανταγωνισμός με άλλες περιοχές που προσφέρουν το «ίδιο προϊόν» ή άλλοι παράγοντες (κλιματική αλλαγή, φυσικές καταστροφές, αλλαγή προτύπων

και συμπεριφορών των τουριστών) οδηγήσουν σε ανατροπές στον μαζικό τουρισμό και παύσει η μαζική προσέλευση τουριστών στα υπερβολικά εξαρτημένα από αυτόν νησιά; Πώς θα συντηρηθεί μακροχρόνια όλος ο νησιωτικός πληθυσμός από μια δραστηριότητα που μπορεί – όπως δείχνει η σημερινή κρίση – να καταρρεύσει πολύ εύκολα ή έστω να περάσει διαρκή κρίση και να αφήσει μεγάλα χρέη και υψηλή ανεργία;

Οι προτάσεις μας

Για να μην αποσυντεθεί η πραγματική οικονομία και διαλυθεί ο κοινωνικός ιστός στην περιφέρεια Ν. Αιγαίου, ως αποτέλεσμα της κρίσης αλλά και των μέτρων που επιλέχθηκαν για την «αντιμετώπισή» της, χρειάζονται συνοπτικά:

- **πράσινη στροφή της οικονομίας στην περιφέρεια Ν.Αιγαίου, ανάπτυξη σταδιακά μιας οικονομίας “μηδενικού άνθρακα”,**
- **περιορισμός των ελλειμμάτων και του χρέους που αντιστοιχεί σε δραστηριότητες στην περιφέρεια Ν. Αιγαίου καθώς και αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων με κοινωνικά δίκαιο και περιβαλλοντικά αποτελεσματικό τρόπο (πχ με εξορθολογισμό των δαπανών για ενέργεια και νερό μέσα από περιβαλλοντικές παρεμβάσεις),**
- **αντιμετώπιση της διαφθοράς και φορολόγηση της επίδειξης υπερβολικού πλούτου και της κερδοσκοπίας γης, στοιχεία που κάνουν έντονη την παρουσία τους στο Ν. Αιγαίο,**
- **σωστή ιεράρχηση προτεραιοτήτων στα έργα, με δεδομένη την περιορισμένη διάθεση πόρων,**
- **διατήρηση των θέσεων εργασίας των νησιωτών και δημιουργία νέων πράσινων θέσεων,**
- **σύνδεση της οικονομίας με αλληλέγγυες πρωτοβουλίες και δράσεις στήριξης εναλλακτικών δομών συναλλαγής, που βασίζονται σε αγαθά εκτός του χρήματος ή υποστηρίζουν την απευθείας διακίνηση προϊόντων χωρίς μεσάζοντες,**
- **βιώσιμες προοπτικές για την οικονομία των πολιτών και αναδιοργάνωση των οικονομικών των δήμων.**

Αναλυτικά, χρειάζονται:

Προσαρμοσμένες επιμέρους πολιτικές: Η νησιωτική οικονομία θα πρέπει να υποστηρίζεται από κατάλληλα προσαρμοσμένες στη νησιωτικότητα και στα οικοσυστήματα πολιτικές για τους επιμέρους τομείς (τουρισμός, γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, μελισσοκομία, εξορυκτικές δραστηριότητες, βιομηχανία-βιοτεχνία, κατασκευές, ενέργεια, διαχείριση φυσικών πόρων και περιβάλλοντος). Πολιτικές που είναι σχεδιασμένες για άλλες περιοχές είναι πιθανόν ακατάλληλες για τον νησιωτικό χώρο και οδηγούν σε κατάρρευση ολόκληρους τομείς της οικονομίας. Πχ με δεδομένο ότι στα περισσότερα νησιά τα εδάφη είναι ορεινά και ελάχιστες γεωργικές ιδιοκτησίες είναι μεγάλες, μια γεωργική πολιτική που επικεντρώνει κυρίως στη βιομηχανικής κλίμακας καλλιέργεια είναι ακατάλληλη για τα νησιά. Αντιθέτως, μια επιλεγμένη γεωργική πολιτική που θα αξιοποιεί το δεδομένο ότι τα νησιά είναι κλειστά οικοσυστήματα, ότι οι καλλιέργειες αν και έχουν μικρότερες αποδόσεις μπορεί να έχουν υψηλή ποιότητα και μεγάλη ποικιλία, ότι είναι ελάχιστη η παρουσία στα εδάφη αγροχημικών και βιομηχανικών ρύπων, μπορεί να στηρίξει σημαντικά μια αγροτική παραγωγή στα νησιά τόσο για ποιοτικά είδη διατροφής όσο και για πρώτες ύλες για προϊόντα με μεγάλη προστιθέμενη αξία (φάρμακα, καλλυντικά, πράσινη παραγωγή-οικολογικά προϊόντα).

Πράσινη στροφή στις οικονομικές δραστηριότητες στα νησιά

- **Εξοικονόμηση ενέργειας και παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές με σεβασμό του νησιωτικού χώρου και περιβάλλοντος**, κατάλληλη προσαρμογή των τεχνικών και ενεργή συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών/τοπικής αυτοδιοίκησης στις δραστηριότητες αυτές. Τα έσοδα από την εξοικονόμηση και την παραγωγή πράσινης ενέργειας μπορούν να αποτελέσουν μια γερή υλική βάση για μια βιώσιμη κοινωνική και περιβαλλοντική πολιτική στο Ν. Αιγαίο.
- **Επεμβάσεις ώστε να μειωθούν οι επιπτώσεις από τον μαζικό τουρισμό** (ενεργειακή και αισθητική αναβάθμιση κτιρίων, επεξεργασία αποβλήτων, εξοικονόμηση νερού, μείωση απορριμμάτων) και **αποφασιστική στροφή σε υπεύθυνο, ήπιο τουρισμό, συμβατό με τα χαρακτηριστικά και τη φέρουσα ικανότητα των νησιών**.
- **Γεωργία – κτηνοτροφία – μελισσοκομία στραμμένες προς την ποιοτική παραγωγή σε συνδυασμό με άλλες δραστηριότητες** (τουρισμός, διασφάλιση ποιοτικών πρώτων υλών υψηλής προστιθέμενης αξίας, αξιοποίηση αποβλήτων για πράσινη ενέργεια και βιολογικά λιπάσματα). Συνεργασία με πανεπιστήμια, οργανώσεις βιοκαλλιεργητών και υπεύθυνες επιχειρήσεις για την ενδυνάμωση της έρευνας και των εφαρμογών.
- **Δημιουργία συμπληρωματικών εισοδημάτων για τις νησιωτικές κοινωνίες μέσα από την προστασία και διαχείριση των φυσικών περιοχών**, των οικουστημάτων, της βιοποικιλότητας, των θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών. Δημιουργία και στελέχωση φορέων διαχείρισής τους. Διάθεση ευρωπαϊκών, εθνικών, τοπικών πόρων και εσόδων από την φορολογία και καινοτόμα χρηματοδοτικά εργαλεία. «Αξιοποίηση» των περιοχών για προσέλκυση φοιτητών και επιστημόνων που θα συμβάλλουν στην προστασία μακροχρόνια, ενώ θα αφήνουν και έσοδα για τις τοπικές κοινωνίες.
- **Περιβαλλοντική διαχείριση των εξορυκτικών δραστηριοτήτων σε νησιά και αποκατάσταση των πληγών που έχουν προκληθεί**.
- **Περιβαλλοντική διαχείριση ρυπογόνων δραστηριοτήτων** (π.χ. εφαρμογή κλειστών συστημάτων υδροβολής αντί ανοικτής αμμοβολής στον καθαρισμό της βαφής των πλοίων, με ανάκτηση νερού και διαχωρισμό/διαχείριση αποβλήτων).
- **Ανάπτυξη τεχνογνωσίας και τεχνικών (όχι μόνο εφαρμογές) για την εξοικονόμηση ενέργειας, νερού και κομποστοποίηση των οργανικών αποβλήτων**. Έμφαση στην ανάπτυξη τεχνικών και δομών περιβαλλοντικής διαχείρισης.
- **Αξιοποίηση/ανάδειξη της βιομηχανικής και μεταλλευτικής ιστορίας νησιών**.
- **Αξιοποίηση των γνώσεων και των εμπειριών από την παραδοσιακή αρχιτεκτονική για μια σύγχρονη βιοκλιματική αρχιτεκτονική** για οικισμούς, κτίρια και το χώρο σε ένα πλαίσιο όμως ξεκάθαρων χρήσεων γης.
- **Ανάδειξη, προστασία και διαχείριση της νησιωτικής πολιτισμικής κληρονομιάς και δημιουργία καταλληλων προϋποθέσεων για την ευημερία ενός σύγχρονου νησιωτικού πολιτισμού**. Ανάδειξη εκ νέου των νησιών σε πνευματικά και εκπαιδευτικά κέντρα σε θέματα πολιτισμού, προστασίας περιβάλλοντος, πράσινης οικονομίας, με αναβάθμιση του ρόλου των πανεπιστημιακών τμημάτων και με δημιουργία κέντρων εκπαίδευσης και προέλευσης εθελοντών, φοιτητών, επαγγελματιών σε κάθε νησί σε τομείς που να αντιστοιχούν στην εμπειρία και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του.

Πώς θα χρηματοδοτηθεί η πράσινη στροφή της οικονομίας

Για να επιτευχθούν τα παραπάνω, η νησιωτική οικονομία πρέπει να στηριχθεί σε επενδύσεις δημόσιων, ιδιωτικών (μικρής και μεσαίας κλίμακας) και κοινωνικών/δημοτικών/συνεταιριστικών επιχειρήσεων που θα δεσμεύονται από περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς κανόνες και θα βασίζονται στην πράσινη καινοτομία, στην υψηλή εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού και στην ανάπτυξη δικτύων και συνέργειας με άλλες δραστηριότητες.

Είναι αναγκαίο, λοιπόν, να δοθούν σαφείς κατευθύνσεις, κατάλληλα κίνητρα, προσαρμοσμένα “παραδοσιακά” χρηματοδοτικά εργαλεία (πχ ΦΠΑ που θα διαβαθμίζεται αναλόγως με το χαρακτήρα κάθε δραστηριότητας από χαμηλός για υπεύθυνες, πράσινες δραστηριότητες και προϊόντα σε υψηλό για κοινωνικά ανεύθυνες, επιβαρυντικές για το περιβάλλον) και νέα οικονομικά και χρηματοδοτικά εργαλεία (όπως τα “πράσινα ομόλογα” ή ένα “Ταμείο για οικολογική και κοινωνική βιωσιμότητα των νησιών”, που θα διαθέτει τα έσοδά του για τη σύγκλιση και τη συνοχή στην περιφέρεια, την περιβαλλοντική διαχείριση και την πράσινη καινοτομία με έσοδα που θα προέρχονται από πρόστιμα, εισφορές ενός ευρώ ανά τουρίστα, δωρές, προγράμματα, κ.ά.).

Αναγκαία είναι επίσης η αποτελεσματική χρήση από την Περιφέρεια των ευρωπαϊκών, εθνικών και τοπικών πόρων με διαφάνεια και κοινωνικό έλεγχο, καθώς και η ανάπτυξη πρωτοβουλιών για αλλαγές στο φορολογικό σύστημα, ώστε το μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων που προέρχονται από την περιοχή να επιστρέφουν για προγράμματα συνοχής και κοινωνικής αλληλεγγύης, αποκατάστασης του περιβάλλοντος και στροφής της οικονομικής δραστηριότητας σε μια πράσινη κατεύθυνση.

Η Περιφέρεια οφείλει, τέλος, να: α. δημιουργήσει δομές υποστήριξης των τοπικών κοινωνιών και αυτοδιοικήσεων για την υποβολή προτάσεων και τη συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα που θα ωφελήσουν το Ν. Αιγαίο, β. να ενθαρρύνει τη συνεργασία, την αναβάθμιση και την ενδυνάμωση του ρόλου των αναπτυξιακών και δημοτικών επιχειρήσεων στο πλαίσιο των αλλαγών που απαιτούνται για την προώθηση της στρατηγικής για τη βιωσιμότητα, γ. να στηρίζει τους ΟΤΑ ώστε να αναπτύξουν δικές τους δραστηριότητες που θα βελτιώσουν τα οικονομικά τους καθώς και το δικό τους σύστημα εισπραξης τοπικών τελών. Ειδικά για αυτό, προτείνουμε αναδιοργάνωση των διαφόρων τελών ώστε να βασίζονται σε κοινωνικά και περιβαλλοντικά δίκαια κριτήρια (πχ διαφοροποίησή τους με βάση την αρχή “πληρώνω αναλόγως με το τι πετάω” (απορρίμματα), “πληρώνω αναλόγως με το τι καταναλώνω” (νερό, ενέργεια, φυσικοί πόροι, χώρος), κ.ά.).

1.1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η στρατηγική μας

Η Περιφέρεια πρέπει να διαμορφώσει μια νέα στρατηγική και πολιτική καθώς και υποστηρικτικά εργαλεία (κίνητρα, καμπάνιες ευαισθητοποίησης, προγράμματα) που θα στοχεύουν σε:

- Σταδιακή μετατροπή του σημερινού μαζικού τουρισμού σε πιο υπεύθυνου περιβαλλοντικά και κοινωνικά τουρισμού, με την υιοθέτηση περιβαλλοντικών προδιαγραφών, δεσμεύσεων των τουριστικών πρακτόρων σε ορισμένους κανόνες, κίνητρα για την αισθητική και περιβαλλοντική αναβάθμιση τουριστικών περιοχών και εγκαταστάσεων, αλλαγών στις προτεραιότητες των λεγόμενων “κλειδιών” που χαρακτηρίζουν μια τουριστική μονάδα.

- Σταδιακά, κυριαρχία στο Ν. Αιγαίο ενός πράσινου/οικολογικού τουριστικού μοντέλου με την ενίσχυση ήπιων μορφών τουρισμού (οικολογικού, πολιτιστικού, αγροτικού, καταδυτικού, ποδηλατικού, πεζοπορικού) σε φυσικές διαδρομές, μονοπάτια και καταφύγια και σύνδεση του τουρισμού με άλλες δραστηριότητες (παραγωγή τοπικών προϊόντων, μεταποίηση, ανάπτυξη πράσινων/οικολογικών προϊόντων, βιοκλιματική δόμηση, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κ.λ.π.). Αυτές οι μορφές τουρισμού συμβάλλουν στην προστασία και διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου (αντί να τον καταναλώνουν και να τον υποβαθμίζουν) και δημιουργούν νέες ευκαιρίες απασχόλησης σε νέα επαγγέλματα.

Τα προβλήματα

Όπως αναφέραμε στο κομμάτι της Οικονομίας, το κυρίαρχο μοντέλο τουρισμού ως κύρια μάλιστα οικονομική δραστηριότητα των νησιών του Ν. Αιγαίου, είναι προβληματικό και χωρίς μέλλον. Συνδέεται δε με σειρά προβλημάτων, που αναλυτικά είναι:

- Έντονη, συχνά ανεξέλεγκτη αστικοποίηση της παράκτιας ζώνης και άναρχη-διάχυτη δόμηση του εσωτερικού των νησιών.
- Πώληση και φορολόγηση της γης σε απίστευτα υψηλές τιμές, με συνέπεια οι επόμενες γενιές να έχουν τεράστιες δυσκολίες να διατηρήσουν τη γη για αγροτικές χρήσεις ή απλώς χωρίς δόμηση.
- Ασφυκτικές πιέσεις στην κεντρική εξουσία για προσαρμογή των ειδικών χωροταξικών σχεδίων και του θεσμικού πλαισίου για τον τουρισμό στις ανάγκες (συχνά επιδοτούμενων από αναπτυξιακούς νόμους) επενδυτικών σχεδίων αγνοώντας αυτές των νησιωτών και του νησιωτικού περιβάλλοντος.
- Απουσία ξεκάθαραυ καθορισμού χρήσεων γης στα νησιά.
- Κατασκευή (ή απόπειρα κατασκευής) μεγάλων τεχνικών έργων με σημαντικές επιπτώσεις στη φυσιογνωμία αλλά και το περιβάλλον των νησιών, χωρίς να έχει προηγηθεί ουσιαστικός διάλογος με τις τοπικές κοινωνίες.
- Υψηλό κόστος για επέκταση των υποδομών και υπηρεσιών (π.χ συλλογή απορριμμάτων, δίκτυα νερού και ηλεκτρισμού, οδικό δίκτυο) που κανονικά αφορούν σε οικισμούς πρακτικά σε όλη την έκταση των νησιών. Επιπλέον, ως αποτέλεσμα και της διάχυτης δόμησης-παραθεριστικής κατοικίας, σπάνια οι νησιωτικοί Δήμοι είναι σε θέση να διαχειριστούν σωστά τα λύματα, τα απορρίμματα και το νερό.
- Συρρίκνωση ή υποβάθμιση των φυσικών οικοσυστημάτων στα οποία βασίστηκε η επιβίωση του νησιώτικου χώρου ως τις μέρες μας.
- Δημιουργία εξάρτησης των νησιωτών από ένα ευάλωτο πια οικονομικό μοντέλο που μπορεί να καταρρεύσει οποιαδήποτε στιγμή και πρακτικά ανύπαρκτη διαφοροποίηση των πηγών εισοδημάτων τους.
- Ανταγωνισμός με άλλες, αναγκαίες για την οικονομική βιωσιμότητα των νησιών, οικονομικές δραστηριότητες. Η αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή έχει περιοριστεί σημαντικά, γεγονός που έχει καταστήσει τα νησιά μη αυτόνομα. Η αναζήτηση τροφίμων και πρώτων υλών στην ηπειρωτική χώρα, ως άμεση συνέπεια της συρρικνωμένης και ανεπαρκούς τοπικής παραγωγής, έχει τεράστιο οικονομικό κόστος, αφού τα προϊόντα πωλούνται πολλές φορές ακριβότερα, ενώ η δυνατότητα επιλογής του καταναλωτή έχει εκμηδενιστεί. Οι εισαγωγές προϊόντων έχουν αυξηθεί ακόμα και σε μέρη όπου παλιότερα παράγονταν σημαντικά και φημισμένα αγροτικά προϊόντα, ενώ ελάχιστα είναι τα παραδείγματα σύνδεσης του τουρισμού με την τοπική κουζίνα και τα τοπικά προϊόντα.

- Αύξηση της ανεργίας και της μερικής ή εποχικής απασχόλησης για τους θερινούς μόνο μήνες, κατάσταση που ευνοεί την καταπάτηση εργασιακών δικαιωμάτων και τις πελατειακές σχέσεις.
- Στρέβλωση των ωφελειών από τον τουρισμό όπου αυτός στηρίζεται σε μοντέλα αναψυχής τύπου «all inclusive», που καθιστούν την τοπική κοινωνία αμέτοχη στη συναλλαγή με τον τουρίστα.
- Κυριαρχία του μοντέλου «τουρίστας – καταναλωτής» που καταχράται ό,τι διαθέτει ο τόπος χωρίς να μπορεί να τον σεβαστεί, αφού όλοι οι φυσικοί πόροι του νησιού έχουν υποθηκευτεί για την «εξυπηρέτησή» του.

Οι προτάσεις μας

Πιστεύουμε ότι ένα **εναλλακτικό μοντέλο τουρισμού** που θα είναι όχι μόνο οικονομικά αποδοτικό αλλά και αειφορικό, είναι εφικτό. Οραματιζόμαστε ένα εναλλακτικό μοντέλο τουρισμού που εναρμονίζεται με τη φύση, τον χώρο, τον πολιτισμό και τις άλλες οικονομικές δραστηριότητες που εξασφαλίζουν πολύτιμο εισόδημα στους νησιώτες. Προτείνουμε μια τουριστική πολιτική που θα έχει ως στόχο την αποτελεσματικότερη ανάδειξη και διατήρηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του νησιωτικού χώρου. Αυτά δεν είναι άλλα από τη σπάνια νησιωτική βιοποικιλότητα, το παραδοσιακό νησιωτικό τοπίο και τις μοναδικές πολιτιστικές αξίες των νησιωτικών περιοχών. Χαρακτηριστικά που κάνουν το Ν. Αιγαίο παγκοσμίως διακριτό και αποτελούν κίνητρα επισκεψιμότητας, άρα και αγαθά που χρήζουν προστασίας για να συνεχίζουν να στηρίζουν τη νησιωτική οικονομία. Κάτι τέτοιο απλά δεν είναι εφικτό με το υπάρχον μοντέλο ανάπτυξης. Μια στροφή 180 μοιρών είναι αναγκαία και προϋποθέτει ότι η τουριστική – ξενοδοχειακή ανάπτυξη θα είναι ήπια, εναρμονισμένη και συμβατή με το νησιωτικό περιβάλλον και τις νησιωτικές κοινωνίες καθώς και τις οικολογικές αντοχές των ευαίσθητων, νησιωτικών οικοσυστημάτων.

Το μοντέλο αυτό εστιάζεται γύρω από τους παρακάτω κεντρικούς άξονες:

- **Ενίσχυση ήπιων μορφών τουρισμού** (οικολογικού, πολιτιστικού, αγροτικού, καταδυτικού) σε φυσικές διαδρομές, μονοπάτια και καταφύγια που αφενός συνδέουν τον τουρισμό με άλλες δραστηριότητες (παραγωγή τοπικών προϊόντων, μεταποίηση κ.λ.π.), και αφετέρου συμβάλλουν στην προστασία και διατήρηση του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου και δημιουργούν νέες ευκαιρίες απασχόλησης σε νέα επαγγέλματα.
- **Κατάρτιση ειδικών σχεδίων με σαφείς κανόνες σε ό,τι αφορά τις μορφές τουρισμού για τις περιοχές αυξημένης οικολογικής προστασίας**, όπως υγροβιότοπους, θαλάσσια πάρκα, περιοχές NATURA.
- **Διαφάνεια και συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στη λήψη αποφάσεων που αφορούν μεγάλες τουριστικές εγκαταστάσεις**. Υποστηρίζουμε προσωρινή διακοπή όλων των έργων για μαρίνες και υπερβολικά μεγάλα λιμάνια, ώστε να συζητηθούν από μηδενική βάση και με ολοκληρωμένο τρόπο (οφέλη – επιπτώσεις) και να ληφθούν αποφάσεις μετά από ουσιαστικό διάλογο και τεκμηριωμένη κριτική.
- **Επιβολή αυστηρού θεσμικού πλαισίου για την ανέγερση τουριστικών εγκαταστάσεων**, με την απαίτηση εκπόνησης **ουσιαστικών** μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και τήρησης των περιβαλλοντικών όρων. Οι αντίστοιχες μελέτες πρέπει να περιλαμβάνουν και την προοπτική της μη ίδρυσης ή επέκτασης, εφόσον οι επιδράσεις μπορεί να είναι σημαντικές λόγω μεγέθους ή ανταγωνιστικής χρήσης των φυσικών πόρων σε μια περιοχή.

- Στροφή των προγραμμάτων “τουριστικής κατοικίας” στην αναβίωση εγκαταλειμμένων παραδοσιακών οικισμών και κτιρίων, σε συνδυασμό με την υπόλοιπη τοπική οικονομία.
- Παροχή επιχορηγήσεων για: (α) επενδύσεις ΜΟΝΟ σε μη κορεσμένες περιοχές και τομείς, (β) εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων με φιλικές προς το περιβάλλον τεχνικές και μεθόδους, (γ) στήριξη μικρών και μεσαίων τουριστικών επιχειρήσεων που προωθούν ήπιες μορφές τουρισμού.
- **Ευαισθητοποίηση με ενημερωτικές καμπάνιες** του κοινού, του προσωπικού και των στελεχών του τουριστικού τομέα, των ταξιδιωτικών γραφείων αλλά και των επισκεπτών σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, εξοικονόμησης νερού κι ενέργειας.

1.2. ΓΕΩΡΓΙΑ – ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ – ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ

Η στρατηγική μας

Το συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη της γεωργίας, κτηνοτροφίας και μελισσοκομίας στο Ν. Αιγαίο είναι η παραγωγή υψηλής ποιότητας βιολογικών προϊόντων βασισμένων σε τοπικές ποικιλίες και φυλές ζώων καθώς και προϊόντων – πρώτων υλών για υψηλής προστιθέμενης αξίας αγαθά και υπηρεσίες.

Τα προβλήματα

Σε ορισμένα νησιά υπάρχουν ακόμα γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες που καλύπτουν όχι μόνο οικογενειακές ανάγκες (κάτι πολύ σημαντικό σήμερα σε μια εποχή οικονομικής κρίσης) αλλά παράγουν προϊόντα για ευρύτερη κατανάλωση και εμπορία. Παρ’όλα αυτά η γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα είναι περιορισμένη, ως αποτέλεσμα του γεγονότος ότι οι πολιτικές για τη γεωργία και την κτηνοτροφία τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό-περιφερειακό επίπεδο ελάχιστα έχουν ασχοληθεί με τις ιδιαιτερότητες και τις ευκαιρίες που προσφέρει το ευαίσθητο νησιωτικό περιβάλλον, αλλά και ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης του τουρισμού σε βάρος των άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων. Έτσι, διάφορα προβλήματα που εντοπίζονται συνοπτικά είναι:

- η συρρίκνωση της παραγωγικής γης,
- η δυσκολία γειννίασης γεωργοκτηνοτροφικών δραστηριοτήτων με τον ολοένα επεκτεινόμενο αστικό ιστό,
- η έλλειψη υποδομών σχετικών με τη γεωργία – κτηνοτροφία,
- το γεγονός ότι οι προδιαγραφές για τέτοιες υποδομές (πχ σφαγεία, τυροκομεία) δεν είναι προσαρμοσμένες στη νησιωτική πραγματικότητα,
- το σύστημα επιδοτήσεων οδήγησε σε υπερβολές και ανεξέλεγκτες πρακτικές (υπερβόσκηση, εγκατάλειψη της ποιότητας προς όφελος της υποβαθμισμένης ποσότητας, εγκατάλειψη σοφών πρακτικών που ακολουθούνταν από τις τοπικές κοινωνίες σε θέματα συνύπαρξης γεωργίας-κτηνοτροφίας-περιβάλλοντος),
- ο γενετικός πλούτος σε ποικιλίες φυτών και ζώων χάθηκε και αντικαταστάθηκε από υβρίδια που απαιτούν όχι αμελητέα ποσότητα αγροχημικών για να αποδώσουν,
- οι πρακτικές (λόγω κακής ακτοπλοϊκής σύνδεσης) και οι οικονομικές δυσκολίες (υψηλό κόστος μεταφοράς) εξαγωγής των παραγόμενων προϊόντων και καθιέρωσής τους στο εμπόριο ως ανταγωνιστικά,
- η μετατροπή της γεωργοκτηνοτροφικής δραστηριότητας σε ασύμφορη και η αυξανόμενη τάση εγκατάλειψής της,

- η ολοένα αυξανόμενη τάση εξάρτησης των νησιών από την ηπειρωτική Ελλάδα και το εξωτερικό για την εξεύρεση τροφίμων.

Οι προτάσεις μας

Η περιφέρεια πρέπει να υποστηρίξει και να παράσχει κάθε πολιτική και πρακτική βοήθεια αναδιοργανώνοντας τις υπηρεσίες της και, ταυτοχρόνως, ανοίγοντας έναν ουσιαστικό διάλογο με τις τοπικές κοινωνίες και τις ενώσεις παραγωγών (αγροτών, κτηνοτρόφων, μελισσοκόμων) για:

- **Στήριξη της βιολογικής γεωργίας, κτηνοτροφίας και μελισσοκομίας με κατάλληλες υποδομές** (π.χ σφαγεία, τυροκομεία, ελαιουργεία κατάλληλα για νησιά, επεξεργασία βιολογικών προϊόντων, προμήθεια πιστοποιημένων εφοδίων κ.ά.), **επιστημονική βοήθεια, έγκαιρη ενημέρωση των παραγωγών, προγράμματα ευαισθητοποίησης των καταναλωτών.** Ανάπτυξη δικτύων παραγωγών από τα διάφορα νησιά για ανταλλαγή εμπειριών και συνεργασία με ομάδες καταναλωτών, συμπεριλαμβανομένων τοπικών εστιατορίων και τουριστικών μονάδων, ώστε να διασφαλίζεται η διάθεση των βιολογικών προϊόντων όσο γίνεται πιο κοντά στην παραγωγή και στους επισκέπτες των νησιών (με ταυτόχρονη **ανάδειξη της τοπικής κουζίνας**). Έμφαση σε μορφές αγρο-τουρισμού και οικο-τουρισμού, ώστε όχι μόνο να προστατεύεται το νησιωτικό περιβάλλον, αλλά να ενισχύονται οι βιώσιμες μορφές τουρισμού και η αλληλοϋποστήριξη των διαφορετικών οικονομικών τομέων, η διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας, η συγκράτηση πληθυσμού στα νησιά καθώς και η κοινωνική συνοχή.
- **Ενθάρρυνση της δημιουργίας τράπεζας τοπικών σπόρων και ανταλλαγών ώστε να ενισχυθεί αποφασιστικά η καλλιέργεια τοπικών ποικιλιών φυτών και η εκτροφή ζώων κατάλληλα προσαρμοσμένων στο περιβάλλον και τις συνθήκες των νησιών.** Σε συνεργασία με τους γεωργούς και κτηνοτρόφους (ιδιαίτερα αυτούς που με πρωτοβουλία τους επιβιώνουν ακόμα τοπικά είδη φυτών και ζώων), πανεπιστήμια και σχετικές με το αντικείμενο ευρωπαϊκές και ελληνικές οργανώσεις, χρειάζεται να γίνει μια πλήρης καταγραφή υπαρχόντων ακόμα ποικιλιών και φυλών ζώων, να αναζητηθούν ευρωπαϊκά προγράμματα για την επέκταση της χρήσης τους και να προβληθούν στο ευρύ κοινό και στους παραγωγούς τα πλεονεκτήματα της γενετικής ποικιλότητας σπόρων και φυλών ζώων.
- **Δημιουργία κατάλληλου πλαισίου και μηχανισμών ελέγχου** ώστε να μην επιτρέπεται η ανεξέλεγκτη βόσκηση, η ανεύθυνη χρήση χημικών και η σπατάλη πόρων σε βάρος του δημόσιου συμφέροντος.
- **Αναζήτηση τρόπων μείωσης του κόστους μεταφοράς των προϊόντων**

1.3. ΑΛΙΕΙΑ

Η στρατηγική μας

Η αλιεία είναι μια σημαντική για τις νησιωτικές κοινωνίες οικονομική δραστηριότητα και πρέπει να είναι περιβαλλοντικά υπεύθυνη και μακροχρόνια βιώσιμη. Το επάγγελμα του ψαρά χρειάζεται να συνδυαστεί με αυτό του προστάτη και διαχειριστή του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της θαλάσσιας βιοποικιλότητας. Είναι ένα επάγγελμα που πλήττεται ευθέως από την υποβάθμιση και τη ρύπανση του περιβάλλοντος και εξαρτάται απολύτως από την καλή κατάστασή του. Οι παράκτιοι ψαράδες μπορεί να ασκούν υπεύθυνα το επάγγελμα τους, να συνεισφέρουν με την εμπειρία και μέσα από νέους ρόλους στην προστασία των θαλασσών και να έχουν συμπληρωματικά εισοδήματα από την βιώσιμη

διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Οι παράνομες και καταστροφικές μορφές αλιείας πρέπει να εξαλειφθούν γιατί θέτουν σε κίνδυνο όχι μόνο το περιβάλλον αλλά και την ευημερία των τοπικών κοινωνιών.

Είναι αναγκαία μια βιώσιμη πολιτική για την αλιεία σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, που:

- ενσωματώνει τις αρχές της βιώσιμης (αιφορικής) αλιείας,
- εφαρμόζει χωρίς παρεκκλίσεις τις διατάξεις του Ευρωπαϊκού Κανονισμού για την αλιεία στη Μεσόγειο
- ενεργεί για τον τερματισμό των παράνομων και καταστροφικών μορφών ψαρέματος και
- οργανώνει – μέσα από διάλογο με τους ψαράδες, τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, τους τοπικούς φορείς και τα πανεπιστήμια – θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές, που συμβάλλουν στην φυσική αναπαραγωγή των θαλάσσιων ειδών και αποκαθιστούν τη θαλάσσια βιοποικιλότητα και τους πληθυσμούς των ψαριών.

Τα προβλήματα

Ένα σημαντικό κομμάτι των νησιωτών ζει σήμερα από την αλιεία. Παρόλα αυτά, πολλές περιοχές καταστρέφονται από την παράνομη αλιεία (δυναμίτες, χημικά, μπουκάλες) και την υπεραλίευση, ενώ η αλίευση με καταστροφικά εργαλεία και πρακτικές (βιντζότρατα, μηχανότρατες με συρόμενα εργαλεία βυθού κ.λπ.), εξακολουθεί να είναι εκτεταμένη. Τα προβλήματα πηγάζουν από την έλλειψη πολιτικής βούλησης για την ορθολογική διαχείριση της αλιείας, καθώς οι πολιτικές ηγεσίες τα τελευταία χρόνια δρούσαν με γνώμονα την ικανοποίηση συντεχνιακών αιτημάτων, καταστρατηγώντας συστηματικά την κοινοτική αλλά και την εθνική νομοθεσία, που ούτως ή άλλως είναι παρωχημένη και αναποτελεσματική. Οι δε ελεγκτικοί μηχανισμοί έχουν αποδειχθεί απόλυτα ανεπαρκείς για να διασφαλίσουν την νομιμότητα κατά την άσκηση της αλιευτικής δραστηριότητας, ενθαρρύνοντας την παρανομία εκ μέρους τμήματος των επαγγελματιών του κλάδου.

Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη ρύπανση των θαλασσών και τον παραιτέρω περιορισμό, λόγω τουρισμού, των περιοχών που συνδέονται με την αναπαραγωγή των ψαριών (λιβάδια Ποσειδωνίας, κλειστές περιοχές – κόλποι, ύφαλοι κ.λπ.) υποβαθμίζουν ραγδαία τη θαλάσσια βιοποικιλότητα. Επομένως, το σημερινό μοντέλο αλιείας είναι σαφώς μη αιφορικό και κατά συνέπεια μη βιώσιμο οικονομικά.

Η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Κανονισμού για την Αλιεία στη Μεσόγειο με στόχους μια βιώσιμη αλιεία, προστασία του θαλάσσιου πλούτου και μακροχρόνια ευημερία των νησιωτικών κοινωνιών σκοντάφτει στις γνωστές πελατειακές σχέσεις και σε κοντόφθαλμες λογικές.

Ούτε σε κεντρικό ούτε σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο υπάρχει μια συνεκτική πολιτική για τη βιώσιμη αλιεία στην περιοχή. Η μεταφορά των αρμοδιοτήτων για θέματα αλιείας στους Δήμους, μπορεί να οδηγήσει σε περισσότερο αποσπασματικές, πελατειακές κι αντιφατικές πρακτικές σε θέματα αλιείας – με δεδομένη και την αδυναμία μέχρι σήμερα της Δ/νσης Αλιείας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων αλλά και των περιφερειακών αρχών – αν δεν συνοδευτεί με ενίσχυση των υποστηρικτικών δομών.

Οι προτάσεις μας

Για μια πραγματικά βιώσιμη αλιεία στις Κυκλάδες και τα Δωδεκάνησα, προτείνουμε:

- Με πρωτοβουλία της Περιφέρειας και μετά από διάλογο με τους φορείς, τους ψαράδες, τα πανεπιστήμια και τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, τη δημιουργία **δικτύου θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών** (θαλάσσια καταφύγια) με τριπλό στόχο: φυσική αναπαραγωγή των θαλάσσιων ειδών και φυσικός επανεμπλουτισμός της θάλασσας, προστασία της θάλασσας και συμπληρωματικά εισοδήματα για τους παράκτιους ψαράδες και τις τοπικές κοινωνίες (πχ με την ανάπτυξη καταδυτικού, οικολογικού και αλιευτικού τουρισμού, επιστημονικών ερευνών, φύλαξη θαλάσσιων πάρκων, ξεναγήσεις, κ.ά.)
- Άμεση και πλήρης εφαρμογή του κανονισμού για τη Μεσόγειο, που αποτελεί το ελάχιστο μέσο για την προστασία των αλιευτικών πόρων στη χώρα μας, χωρίς παρεκκλίσεις από αυτόν
- Αποτελεσματική παρακολούθηση της αλιευτικής δραστηριότητας για να περιοριστεί η άσκηση παράνομης αλιείας από επαγγελματίες αλλά και ερασιτέχνες αλιείς
- Θέσπιση αυστηρών προδιαγραφών για τον έλεγχο των επιπέδων ρύπανσης και μόλυνσης ψαριών και οστρακοειδών.
- Διεκδίκηση χωροτακτικού σχεδίου για τις υδατοκαλλιέργειες και ουσιαστικός έλεγχος στη λειτουργία των μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας, ενίσχυση της βιολογικής υδατοκαλλιέργειας
- Χρονική επέκταση της απαγόρευσης αλιείας λόγω ωοτοκίας ψαριών, προστασία των περιοχών αναπαραγωγής των ψαριών, βάσει επιστημονικών δεδομένων
- Αποτελεσματικότητα της διοίκησης και στήριξη των αρμόδιων υπηρεσιών αλιείας προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα οξεία προβλήματα του κλάδου. Διεκδίκηση αρμοδιοτήτων αλιείας από τους Δήμους στο επόμενο μεταβατικό διάστημα των δύο ετών, προκειμένου να επιτευχθεί αποτελεσματική διαχείριση του τομέα και να αποφευχθεί η περαιτέρω κατάπτωση του
- Εκπόνηση μελετών σε συνεργασία με αρμόδια ερευνητικά ιδρύματα σχετικά με την κατάσταση των ιχθυοαποθεμάτων στις περιοχές Κυκλάδων και Δωδεκανήσων και κωδικοποίηση και αξιοποίηση μελετών τοπικής εμβέλειας που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί.
- Διενέργεια προγραμμάτων εκπαίδευσης/επαγγελματικής κατάρτισης αλιέων, ευαισθητοποίηση και συμμετοχή των επαγγελματιών του κλάδου στη λήψη αποφάσεων.
- Αξιοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας 2007-2013 για την προσωρινή παύση των αλιευτικών δραστηριοτήτων και τη χρήση επιλεκτικότερων εργαλείων προκειμένου να προστατευθούν τα δελφίνια και άλλα κητώδη από την αλιευτική δραστηριότητα.

1.4. ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Η στρατηγική μας

Οι πολίτες και τα νησιά μπορούν να μετατραπούν από καταναλωτές βρώμικης ενέργειας σε υπεύθυνους παραγωγούς πράσινης ενέργειας. Στοχεύουμε στη σταδιακή απεξάρτηση των νησιών από τα ορυκτά καύσιμα για την παραγωγή της ενέργειας που χρειάζονται. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με στροφή στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (αιολικά, φωτοβολταϊκά, γεωθερμία χαμηλής ενθαλπίας, κυματικά κ.ά.), καθώς και με επενδύσεις στην εξοικονόμηση ενέργειας και στην προσωπική ευαισθητοποίηση. Η προώθηση των ΑΠΕ στα νησιά πρέπει να γίνει με σωστά σχεδιασμένο τρόπο, προς όφελος των τοπικών

κοινωνιών, με συμμετοχή των πολιτών και με σεβασμό – προσαρμογή στις ιδιαιτερότητες του νησιωτικού περιβάλλοντος.

Μια τέτοια ενεργειακή επανάσταση θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας αλλά και ευκαιρία για πράσινες καινοτομίες. Τα έσοδα που θα προέλθουν από την εξοικονόμηση ενέργειας αλλά και την παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ στο πλαίσιο της ενεργειακής επανάστασης θα είναι εκατοντάδες εκατομμύρια ευρώ ετησίως και μπορούν να αποτελέσουν την οικονομική βάση για μια σοβαρή περιβαλλοντική και κοινωνική πολιτική και τη μακροχρόνια βιωσιμότητα των νησιών.

Τα προβλήματα

Τα νησιά ήταν υπόδειγμα σωστής αξιοποίησης της ανανεώσιμης ενέργειας από τον ήλιο και τον άνεμο. Η αξιοποίηση της ενέργειας από τον άνεμο (ανεμόμυλοι) εξασφάλιζε την επεξεργασία των δημητριακών και την ανάπτυξη των τοπικών, νησιωτικών οικονομιών. Ο μυλωνάς δεν ήταν μόνο ένα επάγγελμα. Η ενέργεια από τον άνεμο βοηθούσε ακόμα και στη μεταφορά προϊόντων από τον κάμπο στα ορεινά (πχ στην Όλυμπο Καρπάθου). Ο αέρας φούσκωνε τα πανιά στα καΐκια που διέσχιζαν όλη τη Μεσόγειο και έφταναν στα εμπορικά κέντρα εξάγοντας εκεί προϊόντα από τα νησιά και εισάγοντας ό,τι ήταν αναγκαίο και δεν παράγονταν στα νησιά. Η σοφή αξιοποίηση της ενέργειας από τον άνεμο και τον ήλιο ενέπνευσε λογοτέχνες, ζωγράφους, ποιητές.

Τα περισσότερα σπίτια χτίστηκαν από σοφούς χτίστες που ήξεραν να προσαρμόζουν τα κτίρια στις κλιματικές συνθήκες και να αξιοποιούν τον άνεμο και τον ήλιο για να διατηρούν στο εσωτερικό τους σωστές συνθήκες κλιματισμού (μονώσεις στη σκεπή, ανοίγματα για αερισμό-δροσιά, σκίαση το καλοκαίρι) ώστε να απαιτείται η ελάχιστη δυνατή εξωτερική ενέργεια για θέρμανση και ψύξη. Οι εμπειρίες και επιλογές της παραδοσιακής νησιωτικής αρχιτεκτονικής αξιοποιούνται στη σύγχρονη βιοκλιματική αρχιτεκτονική σε ολόκληρο τον κόσμο αλλά σπάνια στα σύγχρονα κτίρια που χτίζονται στο Ν. Αιγαίο.

Παρά τη συσσωρευμένη εμπειρία και γνώση, σήμερα:

- Δεν υφίσταται καμία πολιτική εξοικονόμησης ενέργειας στο Ν. Αιγαίο. Τα νησιά εξαρτώνται από το πετρέλαιο που τροφοδοτεί τις τοπικές μονάδες της ΔΕΗ ή από το λιγνίτη εισάγοντας ρεύμα από το ηπειρωτικό δίκτυο, τα περισσότερα σύγχρονα κτίσματα χρειάζονται κλιματιστικό επειδή είναι ακατάλληλα χτισμένα για το νησιωτικό κλίμα και σπαταλούν πολλή ενέργεια που πληρώνεται ακριβά και η συνεισφορά των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στα νησιά για την κάλυψη των αυξανόμενων ενεργειακών αναγκών της είναι ελάχιστη.
- Δεν υπάρχει οργανωμένη πολιτική ενημέρωσης και διαλόγου με της νησιωτικές κοινωνίες γύρω από τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), τα βιοκαύσιμα και γενικότερα της καθαρές τεχνολογίες παραγωγής ενέργειας με αποτέλεσμα τη διαιώνιση της φοβικότητας των νησιωτών και τη διατήρηση της εξάρτησης από το ακριβό και ρυπογόνο πετρέλαιο.
- Αυξάνεται η ρύπανση από τις μονάδες της ΔΕΗ, η οποία επεκτείνεται συνεχώς για να ανταποκριθεί στις αυξόμενες απαιτήσεις για ηλεκτρισμό (επεκτάσεις που γίνονται συνήθως χωρίς περιβαλλοντικές μελέτες και αναγκαίες αδειοδοτήσεις), ενώ κάθε χρόνο δημιουργείται ένα έλλειμμα τουλάχιστον 500.000.000 ευρώ μεταξύ του κόστους της ΔΕΗ για την παραγωγή ενέργειας για τα νησιά και των εσόδων που εισπράττει από τους καταναλωτές στα νησιά, κόστος που επιμερίζεται σε όλους τους καταναλωτές πανελλαδικά.

Οι προτάσεις μας

Ο κίνδυνος καταστροφικών αλλαγών στο κλίμα είναι σήμερα η μεγαλύτερη απειλή για τον πλανήτη και το ανθρώπινο είδος. Είναι επιτακτική η ανάγκη λήψης ριζικών μέτρων σε διεθνές, εθνικό, περιφερειακό, δημοτικό αλλά και ατομικό επίπεδο, που θα εξασφαλίσει την αποτροπή των αλλαγών αυτών. Πρέπει, πλέον, να θέτουμε το ερώτημα ποια ενέργεια, πόση ενέργεια και με ποιον τρόπο καταναλώνουμε, αλλά και να επανεξετάσουμε της ανάγκες που «πρέπει» να εξυπηρετήσουμε. *Προτείνουμε τη σταδιακή μετατροπή των νησιών σε “πράσινα”, τουλάχιστον σε σχέση με την παραγωγή ενέργειας, αξιοποιώντας την έρευνα και την καινοτομία που αναπτύσσονται στον τομέα της “πράσινης ενέργειας”.* Όραμά μας είναι μια κοινωνία, στην οποία η κατανάλωση ενέργειας θα περιοριστεί σε επίπεδα συμβατά με τη βιωσιμότητα και η παραγωγή της θα γίνεται στο μέγιστο τεχνολογικά εφικτό βαθμό από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ), όσο πιο κοντά γίνεται στο σημείο χρήσης.

Δυσκολίες, όπως η ασυνεχής παραγωγή αιολικής ενέργειας λόγω διακυμάνσεων των ανέμων, η παραγωγή ηλιακής ενέργειας συναρτηθεί της ηλιοφάνειας και οι αντίστοιχες διακυμάνσεις στην κυματική ενέργεια έχουν πια ξεπεραστεί με τη βοήθεια της τεχνολογίας. Ήδη στα μεγαλύτερα νησιά του Αιγαίου (Κρήτη και Ρόδος) τα κέντρα ελέγχου του δικτύου χρησιμοποιούν μετεωρολογικές προγνώσεις του ανέμου για να προγραμματίσουν τις μονάδες παραγωγής και να βελτιστοποιήσουν το μείγμα αιολικής και συμβατικής παραγωγής σε βάθος 1-3 ημερών.

Με τα σημερινά δεδομένα η διείσδυση της αιολικής σε επίπεδο παραγωγής ενέργειας μπορεί να ξεπεράσει το 10%. Για να αυξηθεί περαιτέρω απαιτούνται επιπρόσθετα μέτρα, τα οποία έχουν συνολικότερα οφέλη. Ένα από αυτά τα μέτρα είναι η *αποθήκευση ενέργειας*, είτε με μπαταρίες στα πολύ μικρά νησιωτικά δίκτυα, είτε με αντλησιοταμιευτήρες (αντιστρεφόμενα υδροηλεκτρικά) στα μεγαλύτερα είτε με κυψέλες υδρογόνου. Το συνολικότερο όφελος της αποθήκευσης είναι ότι μπορεί να δημιουργήσει εξαιρετικά εξελιγμένα δίκτυα με μεγάλη διείσδυση των ΑΠΕ (50% και παραπάνω) και να συνδυασθεί με τη διαχείριση άλλων φυσικών πόρων, όπως το νερό. Το άλλο, υπό συζήτηση, μέτρο είναι η *διασύνδεση των νησιών με το ηπειρωτικό σύστημα*, που από μόνη της μπορεί να διπλασιάσει το περιθώριο διείσδυσης της αιολικής ενέργειας. Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της είναι ότι θα οδηγήσει στον παροπλισμό ή σε ψυχρή εφεδρεία τους πανάκριβους και ρυπογόνους πετρελαϊκούς σταθμούς, ενώ θα συμβάλει στη συνολική εξομάλυνση της ανανεώσιμης παραγωγής συνολικά στο εθνικό σύστημα ηλεκτρισμού.

Προτείνουμε:

- Διαμόρφωση μέσα από ουσιαστικό διάλογο της **στρατηγικής της Περιφέρειας για την ενέργεια στο Ν. Αιγαίο**, με στόχο τη σταδιακή απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα, τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 80% μέχρι το 2050 και την ανάπτυξη πράσινων πηγών ενέργειας και πράσινων θέσεων εργασίας, που θα δημιουργήσουν μια σταθερή βάση για βιώσιμη οικονομία στα νησιά και σημαντικές πηγές χρηματοδότησης της περιβαλλοντικής και κοινωνικής πολιτικής στα νησιά.
- Τη διατύπωση από την Περιφέρεια της αντίθεσής της στην όποια προσπάθεια εγκαταστάσεων άντλησης πετρελαίου στην Αν. Μεσόγειο που μπορεί – όπως έδειξε και η πρόσφατη οικολογική καταστροφή στον Κόλπο του Μεξικού στην εξέδρα πετρελαίου της BP – να απειλήσει τεράστιες περιοχές.

- Την ουσιαστική συμμετοχή της Περιφέρειας στη συζήτηση για τον αγωγό Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη, με δεδομένο ότι αν προχωρήσει ένα τέτοιο έργο θα διασχίζουν το Αιγαίο τεράστια δεξαμενόπλοια και ο κίνδυνος οικολογικής καταστροφής της περιοχής ως συνέπεια ναυαγίου ή σύγκρουσης πλοίων θα είναι πολύ μεγάλος.
- Αλλαγή των πολεοδομικών κανονισμών και την παράλληλη τεχνική και οικονομική υποστήριξη, ώστε σταδιακά όλα τα νεόδμητα κτίρια της Κυκλάδης και τα Δωδεκάνησα να παράγουν τουλάχιστον όση ενέργεια καταναλώνουν. Αυτό θα επιτευχθεί μέσα από α) την αξιοποίηση της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής, συμπεριλαμβανομένων γνώσεων και τεχνικών που χρησιμοποιούσαν οι τοπικές κοινωνίες εδώ και αιώνες β) την αναβαθμισμένη θερμική συμπεριφορά των κτιρίων, γ) την αξιοποίηση της ηλιακής και γεωθερμικής ενέργειας για θέρμανση – δροσισμό καθώς και δ) την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών ή μικρών αιολικών συστημάτων ηλεκτροπαραγωγής.
- Σχεδιασμό, με πρωτοβουλία της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου, προγραμμάτων ενημέρωσης – ευαισθητοποίησης του κοινού με έμφαση στα σχολεία για: α) τη σημασία της κλιματικής αλλαγής, β) τις δυνατότητες εξοικονόμησης ενέργειας στο σπίτι με απλές και φθηνές αλλαγές των καθημερινών συνηθειών, γ) την περιβαλλοντική και οικονομική διάσταση της χρήσης ορυκτών πόρων για ηλεκτροπαραγωγή και δ) την επιτακτική ανάγκη μεγαλύτερης διείσδυσης των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα και στη ζωή μας.
- Εγκατάσταση αιολικών πάρκων τόσο χερσαίων όσο και θαλασσίων με σωστό στρατηγικό σχεδιασμό και σύνεση έτσι ώστε το νησιωτικό περιβάλλον και οι οικολογικές αντοχές κάθε νησιού να γίνονται απολύτως σεβαστές. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μόνο μέσα από εκτενή διάλογο με τις τοπικές κοινωνίες και τους εμπλεκόμενους επιστημονικούς φορείς στα πλαίσια της στρατηγικής της Περιφέρειας για την ενέργεια στο Ν. Αιγαίο. Για την προστασία του νησιωτικού περιβάλλοντος η παραγόμενη ενέργεια θα διοχετεύεται υπογειοποιημένα στο ηπειρωτικό δίκτυο.
- Τη σύσταση δημοτικών επιχειρήσεων ή/και συνεταιρισμών ενέργειας για την προώθηση ΑΠΕ, ώστε να μεγιστοποιήσουμε τα περιβαλλοντικά αλλά και τα οικονομικά οφέλη για της νησιωτικές κοινωνίες, να γίνουν μέτοχοι οι νησιώτες (δίνοντας μετοχές και στα παιδιά, ώστε να διασφαλίσουν το μέλλον τους) και να διαμορφώσουν τον τρόπο που θα προωθηθεί η πράσινη ενεργειακή επανάσταση στα νησιά.

1.5. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Η στρατηγική μας

Επιδιώκουμε αξιόπιστες, ναυτικές συγκοινωνίες και σύνδεση των νησιών μεταξύ τους και με τα μεγάλα λιμάνια όλο το χρόνο και όχι κατ' εξαίρεση.

Επιδιώκουμε σχεδιασμό των συγκοινωνιών με διαφάνεια και με βάση τις ετήσιες ανάγκες των νησιών, ασφαλή πλοία και λογικές τιμές εισιτηρίων.

Επιδιώκουμε πρωτοβουλίες της Περιφέρειας για “πρασίνισμα” των μεταφορών και προώθηση πιο υπεύθυνων και βιώσιμων μέσων μετακίνησης στα νησιά ώστε να μην οδηγούνται σε ασφυξία και κυριαρχία των νησιών από τα ΙΧ των καλοκαιρινών επισκεπτών.

Τα προβλήματα

Κάποτε οι νησιώτες με πολύ πιο «πρωτόγονα» μέσα ταξίδευαν παντού και είχαν εμπόριο με τις ακτές της Μεσογείου. Σήμερα η υπάρχουσα ακτοπλοϊκή σύνδεση μεταξύ των νησιών είναι επιεικώς προβληματική με αποτέλεσμα να δυσχεραίνει η μετακίνηση τόσο των νησιωτών όσο και των αγαθών, με δυσμενείς επιπτώσεις στο κόστος τους και τη γενικότερη εξάρτηση των νησιών από την ηπειρωτική Ελλάδα.

Εντός των νησιών, η κυκλοφορία πολύ περισσότερων αυτοκινήτων από όσα πραγματικά χρειάζεται η τοπική κοινωνία για την εξυπηρέτησή της, δημιουργεί κυκλοφοριακό πρόβλημα στα μεγάλα νησιά και συμφόρηση τους καλοκαιρινούς μήνες και στα μικρότερα νησιά, αφού στα υπάρχοντα ΙΧ προστίθενται και αυτά των τουριστών. Οι συνέπειες είναι άμεσες: εκτός από την ατμοσφαιρική ρύπανση (που τα μελέμια δεν αφήνουν να γίνει αισθητή), αυξάνεται ολοένα η ζήτηση γης για πάρκινγκ, συνδέεται όλη η καθημερινότητα των κατοίκων και η εμπορική δραστηριότητα στα νησιά με το ΙΧ, επιβαρύνεται περιβαλλοντικά και αισθητικά μεγάλο μέρος των νησιών (παραλίες ή ιστορικά κέντρα με οδική πρόσβαση) και αυξάνεται και η ζήτηση για διάνοιξη δρόμων προς ανεξευρεύντες παραλίες όπου οι νησιώτες έφταναν παραδοσιακά μέσω μονοπατιών.

Οι προτάσεις μας

- **Η Περιφέρεια και οι νησιωτικές κοινωνίες πρέπει να έχουν λόγο στη χάραξη δρομολογίων και τη δρομολόγηση πλοίων στο Ν.Αιγαίο.** Οι επιλογές πρέπει να γίνονται με διαφάνεια και με στόχο να συνδέονται όλα τα νησιά με αξιόπιστα πλοία και να εξυπηρετούνται οι νησιώτες ολόκληρο τον χρόνο. Επίσης οι τοπικές κοινωνίες πρέπει να έχουν ουσιαστικό λόγο για τις υποδομές που σχεδιάζονται (λιμάνια, μαρίνες), ώστε να είναι συμβατές με τις προτεραιότητες, τον χαρακτήρα και το περιβάλλον κάθε νησιού.
- Χρειάζεται – και με την ενεργή παρέμβαση της Περιφέρειας – να βρεθούν τρόποι ώστε να μειωθεί το κόστος μεταφοράς ανθρώπων και προϊόντων καθ’ όλη τη διάρκεια του χρόνου. Το μεταφορικό ισοδύναμο είναι ένα εργαλείο προς αυτή την κατεύθυνση.
- **Επιδιώκουμε καθαρότερα καύσιμα στην ναυτιλία αλλά και πιο “πράσινα” πλοία** (αξιοποιώντας και σχετικά ερευνητικά προγράμματα ελληνικών πανεπιστημίων), περιβαλλοντική διαχείριση των λιμανιών, αποφυγή ρύπανσης από τα σκάφη κάθε είδους, περιβαλλοντικά υπεύθυνη διαχείριση των αποβλήτων των σκαφών.
- **Στα νησιά επιδιώκουμε μείωση του ρόλου του ΙΧ και βελτίωση των μαζικών μέσων μεταφοράς, ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα των μεγάλων νησιών.** Η Περιφέρεια χρειάζεται να υποστηρίξει μεγαλύτερη συμβολή των περιβαλλοντικά υπεύθυνων βιοκαυσίμων και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στα τοπικά μέσα μεταφοράς, ώστε να μειωθεί η κατανάλωση βενζίνης και πετρελαίου στα οχήματα που κυκλοφορούν στα νησιά.

Η Περιφέρεια πρέπει να ενθαρρύνει και να στηρίζει σχέδια για:

- επέκταση της χρήσης του ποδηλάτου για τις καθημερινές ανάγκες των κατοίκων και των παραθεριστών σε όσα νησιά διευκολύνει κάτι τέτοιο το έδαφος και οι συνθήκες των οικισμών,

- επέκταση των υποδομών (ειδικές ασφαλείς διαδρομές στην ύπαιθρο, χάραξη ποδηλατόδρομων στα αστικά κέντρα μεγάλων νησιών) για προσέλκυση ποδηλατιστών και σχετικών δραστηριοτήτων.

2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η στρατηγική μας

Το περιβάλλον, η βιοποικιλότητα και τα οικοσυστήματα έχουν εγγενή αξία. Πολλά οικοσυστήματα έχουν καταστραφεί, πολλοί υγρότοποι έχουν ξεραθεί, πολλά είδη απειλούνται ή κινδυνεύουν με εξαφάνιση. Αλλά και οι υπηρεσίες που προσφέρουν στον άνθρωπο και τις κοινωνίες τα οικοσυστήματα είναι ανυπολόγιστες. Μόνο η απώλεια δασών και η στέρηση των υπηρεσιών που μας προσφέρουν αποτιμάται (έκθεση ΤΕΕΒ για τον ΟΗΕ) σήμερα σε 2-5 τρισεκατομμύρια ευρώ (όταν η χρηματοπιστωτική κρίση κόστισε περίπου 1 τρισεκατομμύριο Ευρώ). Η οικονομική ζημιά από την κλιματική αλλαγή εκτιμάται (έκθεση Νίκολας Στέρν) σε 5-20% του Παγκόσμιου Ακαθάριστου Προϊόντος, πολλαπλάσιο από το κόστος της κρίσης του 1929 ή της σημερινής παγκόσμιας οικονομικής κρίσης (που αποτιμάται περίπου στο 1% του Παγκόσμιου Ακαθάριστου Προϊόντος).

Ο πολιτισμός στη Μεσόγειο και στο Αιγαίο ειδικότερα ήταν πάντα άρρηκτα δεμένος με το φυσικό περιβάλλον. Γεννήθηκε σε αυτό, επηρεάστηκε από αυτό και το σεβάστηκε μακροχρόνια. Παντού γύρω μας διαπιστώνουμε αυτή την αρμονική και σοφή σχέση των νησιωτών με το χώρο τους που τον ένιωθαν σαν σπίτι τους, μιας και καταλάβαιναν πόσο πολύ εξαρτιώντουσαν από την προστασία και σωστή διαχείρισή του. Για αυτό και όπου το περιβάλλον καταστράφηκε, τόσο στην αρχαιότητα όσο και στη σύγχρονη εποχή, οι επιπτώσεις στην κοινωνία και στην οικονομία ήταν άμεσες. Κοινωνίες διαλύθηκαν, ακμάζουσες οικονομίες κατέρρευσαν, συγκρούσεις ξέσπασαν, χιλιάδες ή εκατοντάδες άνθρωποι αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν μαζικά.

Στο Ν. Αιγαίο η εξασφάλιση της προστασίας και της βιώσιμης διαχείρισης της θάλασσας και των ακτών, των φυσικών περιοχών, του τοπίου, του πολιτιστικού πλούτου και της παραγωγικής γης αποτελούν τα κλειδιά, και την απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαμόρφωση ενός βιώσιμου μέλλοντος ιδιαίτερα σε μια εποχή κατά την οποία η αλλαγή του κλίματος μπορεί να αλλάξει μέσα στις επόμενες δεκαετίες όχι μόνο το περιβάλλον αλλά και όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως τις ξέραμε τουλάχιστον μέχρι σήμερα.

Η μακροχρόνια προστασία και βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος είναι η προϋπόθεση για να προσελκύσουν τα νησιά με στοχευμένες κινήσεις συνειδητοποιημένους, τουρίστες και ομάδες με ειδικά ενδιαφέροντα (ερευνητές, φυσιολάτρες, περιπατητές, φοιτητές, οικοτουρίστες, αγροτουρίστες, ποδηλάτες, αρχιτέκτονες, καλλιτέχνες, λογοτέχνες κ.ά.) που θα συμβάλλουν παράλληλα στην προστασία του πλούτου αλλά και θα προσφέρουν εισοδήματα που είναι αναγκαία για την ευημερία των νησιωτικών κοινωνιών. Είναι, όμως, και η προϋπόθεση για να αναπτυχθούν νέα επαγγέλματα, πράσινα επαγγέλματα (τεχνικοί ΑΠΕ, ξεναγοί βουνού, τεχνικοί σε βιοκλιματικά κτίρια, κ.ά.), που θα αναστρέψουν τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας ή ημιαπασχόλησης και θα δημιουργήσουν νέες βάσεις στην τοπική οικονομία.

Πάνω σε αυτή τη βάση θα αξιοποιηθούν αποτελεσματικά οι υπάρχοντες οικονομικοί πόροι, θα εξασφαλιστεί η μακροχρόνια ευημερία και θα βελτιωθεί η ποιότητα ζωής, με δεδομένο

ότι πλέον τα εισοδήματα θα είναι περιορισμένα και μια κατανάλωση βασισμένη στον αέναο δανεισμό ή το μαύρο χρήμα και τη διαφθορά δεν είναι πλέον εφικτή.

Τα προβλήματα

Αν και δεν έχει γίνει ακόμα κοινή συνείδηση, η μεγαλύτερη απειλή που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα σήμερα είναι η κλιματική αλλαγή. Για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία, οι άνθρωποι μπορούν να επηρεάσουν την ίδια την εξέλιξη της ζωής πάνω στον πλανήτη και να απειλήσουν τη δυνατότητα επιβίωσης των κοινωνιών. Η αλλαγή του κλίματος δεν είναι κάτι που θα συμβεί στο μέλλον αλλά αποτελεί πλέον μια ζοφερή πραγματικότητα. Οι προσπάθειες μας πρέπει να επικεντρώνονται στο να περιορίσουμε τόσο την έκταση όσο και τις συνέπειες της. Η πολιτική για το κλίμα στο Ν. Αιγαίο πρέπει να περιλαμβάνει πολιτικές, μέτρα και δράσεις σε επίπεδο Περιφέρειας που αφενός μειώνουν τη συμμετοχή των νησιωτικών κοινωνιών στην ανατροπή του κλίματος και αφετέρου προετοιμάζουν και προσαρμόζουν τις νησιωτικές κοινωνίες μπροστά στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται, που θα είναι πιο δύσκολες για τη ζωή και πιο καταστροφικές για την κοινωνική οργάνωση και την οικονομία των νησιών.

Η κλιματική αλλαγή έχει αρχίσει να έχει ήδη επιπτώσεις στην οικονομία, την κοινωνική οργάνωση και το περιβάλλον σε διάφορες περιοχές του πλανήτη. Η Μεσόγειος είναι μια ζώνη που θα υποστεί σε μεγαλύτερο αναλογικά βαθμό τις συνέπειες της ανατροπής του κλίματος, ενώ με βάση τις πιο πρόσφατες επιστημονικές έρευνες και στοιχεία, στην περιοχή του Ν. Αιγαίου οι αναμενόμενες επιπτώσεις από την κλιματική αλλαγή θα είναι:

- Ένταση και μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης ακραίων καιρικών φαινομένων (καύσωνες, ανεμοστρόβιλοι, υψηλό κύμα, παρατεταμένη ανομβρία και ξηρασία, έντονες αλλά σύντομες βροχοπτώσεις με πλημμυρικά φαινόμενα, κίνδυνος εμφάνισης περιστατικών τσουνάμι λόγω σημαντικής αύξησης της θερμοκρασίας στην επιφάνεια της θάλασσας).
- Άνοδος της μέσης θερμοκρασίας κατά 1,5-3,5 βαθμούς Κελσίου, με περισσότερες μέρες με θερμοκρασίες πάνω από 37 και 40 βαθμούς τους καλοκαιρινούς μήνες.
- Άνοδος της μέσης θερμοκρασίας της θάλασσας (ήδη παρατηρείται αύξηση της μέσης θερμοκρασίας στην Α. Μεσόγειο μέχρι και 3,5 βαθμούς Κελσίου).
- Άνοδος της στάθμης της θάλασσας και μόνιμη κάλυψη μεγάλης έκτασης των επίπεδων παράκτιων περιοχών. Σε όλη τη χώρα θα καλυφθούν μόνιμα πάνω από 800 τετραγωνικά χιλιόμετρα παράκτιας ζώνης μέχρι το τέλος του αιώνα, σύμφωνα με έρευνες του ΕΜΠ. Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας αποτελεί σημαντική απειλή για τα παράκτια οικοσυστήματα και υποδομές (αποχέτευση, λιμάνια, αεροδρόμια, τουριστικές εγκαταστάσεις, έργα στην παράκτια ζώνη, οικισμοί), επιδείνωση φαινομένων διάβρωσης στην παράκτια ζώνη.
- Ένταση/επιδείνωση φαινομένων ερημοποίησης και διάβρωσης στην ξηρά.
- Απειλή βιοποικιλότητας και αλλαγές στους μεταναστευτικούς δρόμους των πουλιών. Μερικά είδη δεν θα μπορέσουν προσαρμοστούν (κυρίως είδη που έχουν ρίζες στην ξηρά ή στο βυθό) ενώ άλλα θα κινδυνεύσουν με εξαφάνιση. Ελάχιστα θα μπορέσουν να μετακινηθούν εκατοντάδες χιλιόμετρα πιο βόρεια. Στα νησιά όμως – που είναι οριοθετημένα οικοσυστήματα – η μετακίνηση των περισσότερων ειδών, εκτός των πουλιών, είναι αδύνατη. Σύμφωνα με τον κλιματικό άτλαντα της ορνιθοπανίδας της Βασιλικής Εταιρείας για την Προστασία των Πτηνών της Μεγάλης Βρετανίας (RSPB), έως το τέλος του αιώνα κάθε ευρωπαϊκό είδος θα μετατοπιστεί περί τα 550 χλμ. βορειοανατολικά εξαιτίας της αλλαγής του κλίματος. Αυτό σημαίνει ότι αν για ένα είδος το κέντρο της εξάπλωσης του είναι σήμερα οι

Κυκλάδες σε λίγες δεκαετίες το κέντρο αυτό θα μετατοπιστεί έξω από τα βόρεια σύνορα της χώρας μας.

- Αυξημένοι κίνδυνοι για την υγεία λόγω μετάδοσης ασθενειών που δεν υπήρχαν ή είχαν εξαφανιστεί στην δική μας κλιματική ζώνη (κίτρινος πυρετός, πυρετός του Δυτ. Νείλου, ελονοσία, μαλάρια κ.ά.), και αύξηση ασθενειών όπως οι καρδιοπάθειες, η θερμοπληξία, και τα αναπνευστικά λόγω της πίεσης που θα δέχεται ο ανθρώπινος οργανισμός (πχ λόγω των αυξημένων θερμοκρασιών).
- Αυξημένοι κίνδυνοι πυρκαγιάς και καταστροφής των δασών που έτσι κι αλλιώς μεγαλώνουν αργά στα νησιά (πχ δάσος κέδρων) ή είναι πολύ ευάλωτα (πευκοδάση).
- Εισβολή ειδών που επιβιώνουν σε άλλα οικοσυστήματα μέσω της μεταφοράς ειδών με τα νερά έρματος (ballast water) των δεξαμενοπλοίων, του ανοίγματος της διώρυγας του Σουέζ (πχ κατηγορίες μεδουσών, φυκών, οστράκων, ψαριών κ.ά.) αλλά και των αεροπορικών πτήσεων (πχ. κουνούπια τίγρης). Μερικά είδη από αυτά θα προσαρμοστούν, ορισμένα όμως μπορεί να αποτελέσουν απειλή για ευαίσθητα οικοσυστήματα και είδη της Αν. Μεσογείου.
- Μετακίνηση ανθρώπινων πληθυσμών – περιβαλλοντικών προσφύγων, γεγονός που επηρεάζει ήδη τις νησιωτικές κοινωνίες αλλάζοντας τις δομές τους, αλλά θα τις επηρεάσει περισσότερο όταν αυξηθεί η ζήτηση γης για δόμηση και εγκατάστασή τους.

Οι προτάσεις μας

Για να μετριάσουμε την έκταση της αλλαγής του κλίματος και να μπορέσουν οι επόμενες γενιές να πετύχουν ξανά τη σταθεροποίησή του πρέπει να γίνουν σημαντικές και συνειδητές αλλαγές στο σύνολο των δραστηριοτήτων μας, την ενέργεια, τις μεταφορές, τη δόμηση, τη βιομηχανία, τη γεωργία και σχεδόν οτιδήποτε άλλο. Σε ό,τι αφορά τα νησιά, η Περιφέρεια Ν.Αιγαίου οφείλει να διαμορφώσει μέσα από διάλογο και να εφαρμόσει μια “Στρατηγική για το Κλίμα”, δηλαδή την πολιτική για τη συμβολή της περιφέρειας στη μείωση των εκπομπών αερίων που ευθύνονται για την ανατροπή του κλίματος και της προσαρμογής της στις αναπόφευκτες πλέον αλλαγές στο κλίμα.

Επιμέρους σημεία αυτής της στρατηγικής θα είναι:

- Η εξοικονόμηση ενέργειας σε σπίτια, ξενοδοχεία, μαγαζιά και δημόσιες δραστηριότητες (πχ φωτισμός δημόσιων χώρων), μέσα από την ευαισθητοποίηση των πολιτών και την εφαρμογή τεχνικών χαμηλού όσο και υψηλότερου κόστους (πχ αλλαγή λαμπτήρων φωτισμού, βιοκλιματικός σχεδιασμός κτιρίων, καλύτερες μονώσεις και προσανατολισμός κτιρίων κ.ά.). Απαιτείται αξιοποίηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και ενσωμάτωση των εμπειριών της στο σχεδιασμό και την κατασκευή των κτιρίων και τη διαμόρφωση των δημόσιων χώρων και των οικισμών συνολικότερα στα νησιά.
- Η διαχείριση της ζήτησης της ενέργειας, δηλαδή η προσπάθεια να περιοριστεί η ανεξέλεγκτη αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας που παρατηρείται στα νησιά λόγω του τουρισμού, των αλλαγών στην κατασκευή κτιρίων αλλά και στον καθημερινό τρόπο ζωής. Η χώρα, αλλά και η περιφέρεια, δεσμεύεται από την ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία για μείωση της κατανάλωσης ενέργειας κατά 20%, στόχος που σίγουρα απαιτεί διαχείριση της ζήτησης / κατανάλωσης ενέργειας.
- Σταδιακή απεξάρτηση από το πετρέλαιο και τα ορυκτά καύσιμα γενικότερα για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στα νησιά, τις μεταφορές, τη θέρμανση και το δροσισμό των κτιρίων και ανάπτυξη πράσινων μορφών ενέργειας (αιολική, ηλιακή,

κυματική, γεωθερμία χαμηλής ενθαλπίας, βιομάζα) κατάλληλα προσαρμοσμένων και ενταγμένων στα χαρακτηριστικά των νησιών.

- Το «πρασίνισμα» των μεταφορών (θαλάσσιες, αεροπορικές αλλά και οδικές στα νησιά), ταυτόχρονα με τη βελτίωση της σύνδεσης των νησιών μεταξύ τους και με τα σημαντικά λιμάνια της χώρας. Απαιτείται άμεσα βελτίωση των καυσίμων, βελτίωση των μηχανών των πλοίων, στροφή σε περιβαλλοντικά ασφαλή βιοκαύσιμα και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ανάπτυξη “οικολογικών πλοίων” (ήδη υπάρχουν ερευνητικά προγράμματα και στη χώρα μας που δεν βρίσκουν όμως πολιτική στήριξη).
- Ενσωμάτωση στην πολιτική υγείας της αντίληψης ότι οι έντονες θερμοκρασιακές αλλαγές και οι παρατεταμένοι καύσωνες που θα πλήττουν τα νησιά θα θέτουν σε μεγάλη δοκιμασία την υγεία των πιο ευάλωτων κοινωνικών ομάδων (ηλικιωμένοι, άρρωστοι, μικρά παιδιά). Θα απαιτηθούν, λοιπόν, περισσότερες και πιο αποτελεσματικές υποδομές και δράσεις στον τομέα της υγείας, όπως ενημέρωση του πληθυσμού, κατάλληλη στήριξη των νησιωτικών κοινωνιών σε περιόδους κρίσης, ιατρική περίθαλψη με μεγαλύτερη συχνότητα, αντιμετώπιση νέων μορφών ασθένειας που δεν εμφανίζονταν στη δική μας κλιματική ζώνη.
- Η πολιτική για το νερό πρέπει να διαμορφωθεί συνεκτιμώντας όλες τις νέες συνθήκες που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και την ανάγκη για δικαιοσύνη στη χρήση του.
- Η γεωργική πολιτική πρέπει να στραφεί σε πράσινες κατευθύνσεις, όπως αυτές που προτείνουμε στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, ώστε να βασιστεί σε είδη ανθεκτικά στις νησιωτικές κλιματικές συνθήκες.

2.1. ΝΕΡΟ

Η στρατηγική μας

Προτείνουμε μια αυστηρή ιεράρχηση στη διαχείριση του νερού: προηγείται η μείωση της σπατάλης και η εξοικονόμηση νερού και η προστασία των υδατικών πόρων και των πηγών τους, ακολουθεί η επαναχρησιμοποίηση – ανακύκλωση νερού (σε επίπεδο κατοικίας, τουριστικών μονάδων, οικισμών, νησιού) και μόνο σε αυτή τη βάση σχεδιάζονται τα όποια τεχνικά έργα (αφαλάτωση σε συνδυασμό με εφαρμογή ΑΠΕ, διπλή αφαλάτωση, λιμνοδεξαμενές κ.ά.).

Τα προβλήματα

Οι νησιώτες πάντα αναγνώριζαν την αξία του νερού και είχαν αναπτύξει σοφές τεχνικές εξοικονόμησής του. Οι νησιώτικες κοινωνίες ήξεραν ότι το νερό έρχεται από «πάνω», και γι αυτό σε πολλά μέρη είχαν αναπτύξει σοφές πρακτικές συλλογής του βρόχινου νερού ενώ προστάτευαν τα πηγάδια και τις πηγές του πόσιμου νερού. Η σοφή διαχείριση του νερού και η προσεκτική επαναχρησιμοποίησή του ήταν μέρος της καθημερινής κουλτούρας.

Όμως, η «προόδος» και το άναρχο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης, μας απομάκρυνε σημαντικά από την υπεύθυνη και λογική χρήση νερού και οι υδατικοί πόροι υποβαθμίστηκαν συνολικά:

- Αντί να επεκταθεί η συλλογή του βρόχινου νερού με τις στέρνες και να δοθούν κίνητρα για αυτό, καταργήθηκαν οι στέρνες από τα σύγχρονα κτίρια. Αντίθετα, της μόδας έγιναν οι πισίνες σε παραθεριστικές κατοικίες στα νησιά, ακόμα και στα πιο άλυτρα!

- Αντί να γίνεται επεξεργασία των λυμάτων που αυξήθηκαν ποσοτικά με την τουριστική έκρηξη και να επαναχρησιμοποιούνται τα νερά, σε λίγες περιοχές ολοκληρώθηκαν τα δίκτυα αποχέτευσης και λειτουργούν αποτελεσματικά βιολογικοί καθαρισμοί.
- Αντί να δημιουργηθεί ένα διπλό δίκτυο (ένα δίκτυο για το πόσιμο νερό και ένα δίκτυο για νερό ποιότητας που απαιτείται για υπόλοιπες δραστηριότητες), αυξήθηκε ραγδαία η κατανάλωση, υποβαθμίστηκαν οι πηγές πόσιμου νερού, τα λύματα από σπίτια και τουριστικές δραστηριότητες επιβάρυναν τον υδροφόρο ορίζοντα και ρύπαναν πολλές πηγές, ενώ οι πολλές στον αριθμό γεωτρήσεις συνέβαλαν στο να γίνουν υφάλμυρα τα νερά σε πολλά νησιά και περιοχές.
- Σήμερα, δυστυχώς, απουσιάζει μια συγκροτημένη πολιτική εξοικονόμησης και διαχείρισης της ζήτησης νερού. Η εξάρτηση πολλών νησιών από εισαγωγές πόσιμου νερού με υδροφόρες από την ηπειρωτική Ελλάδα ή με τη μορφή εμφιαλωμένου νερού μεγαλώνει. Δεκάδες εκατομμύρια ευρώ δαπανώνται κάθε χρόνο από το κράτος και την αυτοδιοίκηση για τη μεταφορά νερού στα νησιά. Το πόσιμο νερό πλέον είναι εμφιαλωμένο και κάθε νησιώτης σπαταλάει 200-400 ευρώ για εμφιαλωμένο νερό, χωρίς να υπολογίσουμε και τα βουνά από πλαστικά μπουκάλια που καταλήγουν στα απορρίμματα. Δεκάδες εκατομμύρια ευρώ δαπανώνται κάθε χρόνο για τη μεταφορά νερού στα νησιά ή για μονάδες αφαλάτωσης, χωρίς να αντιμετωπίζεται μακροχρόνια το πρόβλημα.
- Πολλά από τα τεχνικά έργα που έγιναν δεν έλυσαν το πρόβλημα, ενώ οδήγησαν σε τεράστια σπατάλη πόρων. Η στροφή στις αφαλατώσεις χωρίς ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για μείωση της σπατάλης νερού και σύνδεση της αφαλάτωσης με τη χρήση ΑΠΕ, οδηγεί σε αυξημένη κατανάλωση και σπατάλη νερού, σημαντική οικονομική επιβάρυνση κι αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας.

Οι προτάσεις μας

Προτείνουμε επαναφορά και αξιοποίηση της πολύτιμης εμπειρίας και των καλών πρακτικών, οι οποίες σε συνδυασμό με τις σημερινές, εντυπωσιακές τεχνολογικές δυνατότητες, μπορούν να δώσουν απαντήσεις στο υδατικό πρόβλημα των νησιών μας. Πιο συγκεκριμένα,

- **Την αναβίωση παραδοσιακών και υιοθέτηση σύγχρονων πρακτικών αξιοποίησης του βρόχινου νερού.** Η συνεχής αύξηση της κατανάλωσης νερού που θα βασιζέται στο αφαλατωμένο νερό απαιτεί αυξημένο κόστος και σημαντική δαπάνη ενέργειας. Οι περισσότεροι νησιώτες ήξεραν να χρησιμοποιούν σωστά το νερό της βροχής, συγκεντρώνοντάς το σε δεξαμενές (στέρνες). Χρειάζεται να επανέλθουν τέτοιες πρακτικές σωστά σχεδιασμένες και ελεγχόμενες.
- **Τη δημιουργία διπλών δικτύων σε όλα τα νησιά: ένα δίκτυο για πόσιμο νερό και ένα για νερό δεύτερων χρήσεων (δημιουργία συστημάτων ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης νερού).**
- **Αλλαγές σε υδραυλικά συστήματα,** έλεγχος κατάστασης δικτύων ώστε να περιοριστεί η σπατάλη νερού από τα δίκτυα ύδρευσης ή η μόλυνση του νερού λόγω εισόδου στο δίκτυο λυμάτων από τους βόθρους, υποχρέωση συστημάτων εξοικονόμησης νερού σε τουριστικές εγκαταστάσεις με στόχο την εξοικονόμηση νερού.
- **Την προστασία και συντήρηση των ξερολιθιών και των αναβαθμίδων,** ως τεχνική συγκράτησης του νερού και αποτροπής της διάβρωσης και της ερημοποίησης.

- Την εφαρμογή προγράμματος ευαισθητοποίησης πολιτών, επαγγελματιών και επισκεπτών γύρω από πρακτικές εξοικονόμησης νερού με πρωτοβουλία της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου.
- Την εκπόνηση μελετών σκοπιμότητας για τη δημιουργία μονάδων αφαλάτωσης σε συνδυασμό με ΑΠΕ, ως συμπληρωματική όμως και όχι ως κύρια μέθοδος προμήθειας νερού, έτσι ώστε να αντιμετωπιστεί το σημαντικό υδρευτικό πρόβλημα των νησιών, να μειωθεί το κόστος νερού λόγω μεταφοράς και σύνδεσης αφαλάτωσης με δίκτυο ΔΕΗ και ταυτοχρόνως να στηριχθεί η προώθηση των ήπιων μορφών ενέργειας στα νησιά μας.

2.2. ΘΑΛΑΣΣΑ- ΑΚΤΕΣ

Η στρατηγική μας

Η θάλασσα και οι ακτές πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ένας ανεκτίμητος φυσικός πλούτος και η πηγή του πολιτισμού αλλά και η βάση για την ευημερία των νησιωτικών κοινωνιών. Πολλές, όμως, από τις σημερινές δραστηριότητες θέτουν σε κίνδυνο την ίδια τη βάση για τη ζωή. Απαιτείται, λοιπόν, σε επίπεδο Περιφέρειας να υπάρξει, μέσα από ουσιαστικό διάλογο, μια “Στρατηγική για την προστασία και βιώσιμη διαχείριση του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος του Ν.Αιγαίου”, που θα περιλαμβάνει:

- στόχους και υποχρεώσεις που προκύπτουν από την υπάρχουσα νομοθεσία
- δράσεις και επιμερισμό ευθυνών για την επίτευξη των στόχων
- χρονοδιαγράμματα και μηχανισμούς αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης
- μηχανισμούς εφαρμογής, περιλαμβανομένων της αναδιοργάνωσης-συμπλήρωσης των υπηρεσιών της αυτοδιοίκησης, εκπαίδευσης και αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού, συνεργασίας και δικτύωσης μεταξύ σχετικών με τη θάλασσα και τις ακτές φορέων και διασφάλιση καινοτόμων αλλά και παραδοσιακών χρηματοοικονομικών εργαλείων

Τα προβλήματα

Το Ν. Αιγαίο είναι εκτεθειμένο σε σημαντικές πιέσεις και κινδύνους εξαιτίας αδύναμων πολιτικών και έλλειψης σχεδιασμού και πρόβλεψης για την προστασία της θάλασσας και των ακτών, πελατειακών σχέσεων, απουσίας πραγματικής περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, έντονης επιρροής μηχανισμών εκμετάλλευσης των δημόσιων αγαθών για ιδιοτελούς σκοπούς, φαινομένων μεγάλης διαφθοράς, άστοχων τεχνικών προτάσεων, ασθενικές δομές που δεν φαίνεται να μπορούν να αντιμετωπίσουν έκτακτα περιστατικά (πχ. Ναυάγιο Express Samina, Sea Diamond). Τα αποτελέσματα είναι διάβρωση ακτών (κυρίως ως αποτέλεσμα τεχνικών έργων στην παράκτια ζώνη και κατατροφή οικοσυστημάτων), αυθαίρετη κατάληψη δημόσιου παράκτιου χώρου, χωροθέτηση δίπλα στη θάλασσα χώρων ανεξέλεγκτης απόρριψης αποβλήτων (ακόμα και σε μεγάλα τουριστικά νησιά), απόρριψη λυμάτων κι αποβλήτων χωρίς αποτελεσματική επεξεργασία στη θάλασσα, καταστροφή σημαντικών τόπων αναπαραγωγής ψαριών, θαλάσσιων λιβαδιών Ποσειδωνίας, παράκτιων υγρότοπων, αμμόλοφων και ευαίσθητων οικοσυστημάτων, εντατική υπεραλίευση περιοχών, χρήση συρόμενων εργαλείων βυθού και παράνομων μέσων ψαρέματος (δυναμίτες, μπουκάλες, χημικά).

Πολλά από τα τεχνικά έργα που υλοποιούνται (λιμάνια, μαρίνες, αντιδιαβρωτικά) βασίζονται σε λανθασμένους σχεδιασμούς που δεν λαμβάνουν υπόψη την δυναμική των παράκτιων συστημάτων και δουλεύουν ενάντια στη φύση, οδηγώντας σε αστοχίες,

τεράστια σπατάλη πόρων, ένταση της διάβρωσης, υποβάθμιση των οικοσυστημάτων, μεγάλες ζημιές σε περιουσίες. Η Ελλάδα είναι η τέταρτη κατά σειρά σε απειλές της παράκτιες ζώνης από τη διάβρωση, ενώ σημαντικές ακτές έχουν υποστεί ήδη τις συνέπειες. Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή έκθεση, περίπου το ¼ των ακτών μας – πολλές από αυτές στον νησιωτικό χώρο -απειλούνται από τη διάβρωση, κυρίως εξαιτίας ανθρωπογενών παρεμβάσεων.

Οι προτάσεις μας

Η περιφέρεια σε συνεργασία με τις νησιωτικές κοινωνίες, πανεπιστήμια και περιβαλλοντικές οργανώσεις χρειάζεται να διαμορφώσει μια **“Στρατηγική για την προστασία και βιώσιμη διαχείριση του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος του Ν.Αιγαίου”** στην οποία θα αναλύονται οι υποχρεώσεις που προκύπτουν από την ευρωπαϊκή και εθνική πολιτική για τη θάλασσα, την Ολοκληρωμένη Διαχείριση της Παράκτιας Ζώνης, τον Κανονισμό για την Αλιεία, τις Διεθνείς Συμβάσεις για το θαλάσσιο περιβάλλον. Το σχέδιο θα πρέπει να περιλαμβάνει και δράσεις για την επίτευξη των στόχων/υποχρεώσεων,

- Προτείνουμε, πριν από όλα, τον προσδιορισμό σε κάθε περιοχή της οικολογικής αντοχής ή της φέρουσας ικανότητας με επιστημονική καταγραφή των διαθέσιμων φυσικών και ανθρώπινων πόρων, της υπάρχουσας παραγωγικής κατάστασης, της σχέσης δομημένου-αδόμητου χώρου και των αναγκών σε υποδομές για αντιμετώπιση σημερινών και μελλοντικών αναγκών (πχ διαχείριση αποβλήτων). Με βάση αυτά τα ευρήματα, κάθε προγραμματιζόμενη παρέμβαση σε θαλάσσιες και χερσαίες φυσικές περιοχές θα πρέπει να περιορίζεται στα όρια που θα επιτρέπουν οι οικολογικές αντοχές των συστημάτων και να εναρμονίζεται με τα χαρακτηριστικά του.
- Με πρωτοβουλία της Περιφέρειας και μετά από διάλογο με τους φορείς, τους ψαράδες, τα πανεπιστήμια και τις περιβαλλοντικές οργανώσεις δημιουργία **δικτύου θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών** (θαλάσσια καταφύγια). Έτσι θα στηριχθεί η φυσική αναπαραγωγή των θαλάσσιων ειδών και ο φυσικός επανεμπλουτισμός της θάλασσας. Ταυτοχρόνως, όμως, οργανωμένες ξεναγήσεις τουριστών σε τέτοια καταφύγια με τη βοήθεια ντόπιων ψαράδων θα συμβάλλουν, πέρα από την προβολή της θαλάσσιας βιοποικιλότητας και την περιβαλλοντική εκπαίδευση, στην ενίσχυση του εισοδήματος των ψαράδων και στην προσέλκυση περιβαλλοντικά ευαίσθητοποιημένων τουριστών που αποτελούν πλέον ένα σημαντικό ποσοστό των τουριστών παγκοσμίως.
- Πρωτοβουλία της Περιφέρειας σε εθνικό και μεσογειακό επίπεδο για:

(α) Χωροταξικό Σχεδιασμό σε επίπεδο περιφέρειας αλλά και σε κάθε νησί (περιλαμβανομένου και θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού) και τήρηση των χρήσεων γης, ακτών και θάλασσας, που απορρέουν από το σχεδιασμό αλλά και από το χαρακτήρα κάθε περιοχής. Δημιουργία δικτύου γειτονικών προστατευόμενων περιοχών και θεσμών από κοινού διαχείρισής τους ώστε να μεγιστοποιούνται τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχουν. Υποστήριξη από την Περιφέρεια για την ανάπτυξη των σχεδίων προστασίας και διαχείρισης των περιοχών, ολοκλήρωσης των ειδικών περιβαλλοντικών μελετών που απαιτούνται αλλά και στήριξη δραστηριοτήτων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σε συνεργασία με επαγγελματικούς φορείς και περιβαλλοντικές οργανώσεις ώστε να αναδειχτούν τα πλεονεκτήματα από την προστασία και διαχείριση των περιοχών αλλά και οι δραστηριότητες που μπορούν να αναπτυχθούν μέσα στις προστατευόμενες περιοχές αλλά και με βάση τις περιοχές αυτές.

(β) *Καθιέρωση συγκεκριμένων διαδρομών για τα δεξαμενόπλοια* έτσι ώστε να μην διέρχονται από οικολογικά και οικονομικά ευαίσθητες περιοχές. Ολοκληρωμένη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει το σύστημα διαχείρισης της κίνησης των πλοίων (AIS), ώστε να μειωθούν οι κίνδυνοι ατυχημάτων και ρύπανσης της θάλασσας και να βελτιωθεί η έγκαιρη και αποτελεσματική παρέμβαση σε περιστατικά ρύπανσης.

(γ) *Επικαιροποίηση των “Σχεδίων Έκτακτης Ανάγκης Αντιμετώπισης Περιστατικών Ρύπανσης”*, συνεχή εκπαίδευση προσωπικού και εθελοντών σε κάθε νησί κι απόκτηση κατάλληλου εξοπλισμού για την έγκαιρη αντιμετώπιση ατυχημάτων και περιστατικών που μπορούν να ρυπάνουν το Ν.Αιγαίο αν δεν αντιμετωπιστούν εγκαίρως (πχ. Sea Diamond).

(γ) *Τη συνεργασία της Περιφέρειας με όλα – τα μεγάλα τουλάχιστον – λιμάνια των νησιών του Ν. Αιγαίου για την περιβαλλοντική διαχείρισή τους και την στενή συνεργασία με ευρωπαϊκούς φορείς λιμανιών* (π.χ. European Sea Ports Organization – ESPO και ECOPORTS Foundation) και περιβαλλοντικές οργανώσεις ώστε να διασφαλιστεί η εφαρμογή Συστηματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS-PORT), ξεκινώντας από ένα σύστημα περιβαλλοντικού ελέγχου του λιμανιού PERS (Port Environmental Review System).

(δ) *Τον έλεγχο όλων των πλοίων που ελλιμενίζονται ή διέρχονται από τα νερά μας.* Δημιουργία καταλόγου σκαφών, τα οποία δεν ανταποκρίνονται πλέον στις ευρωπαϊκές προδιαγραφές και στα οποία θα απαγορεύεται ο ελλιμενισμός και η διέλευση από τα νερά μας.

(ε) *Την υιοθέτηση σαφών προδιαγραφών για τις μηχανές και τα καύσιμα των σκαφών, ιδιαίτερα των επιβατηγών, με στόχο τον περιορισμό της αέριας και κάθε άλλης μορφής ρύπανσης,* που προκαλείται από τα σκάφη, προωθώντας έτσι την ανάπτυξη «καθαρών σκαφών» και τη χρήση «καθαρών καυσίμων».

(στ) *Την εφαρμογή των κανονισμών για τη λειτουργία υποδομών παραλαβής αποβλήτων από τα μεγαλύτερα και μικρότερα σκάφη σε όλα τα λιμάνια και μαρίνες των νησιών,* καθώς και πλωτές μονάδες παραλαβής πετρελαιοειδών σε σημαντικά περάσματα εμπορικών σκαφών. Στενή συνεργασία της Περιφέρειας με τους σχετικούς φορείς για την προώθηση του όσο το δυνατόν *μεγαλύτερου διαχωρισμού των διαφόρων κατηγοριών πετρελαιοειδών στην πηγή και κατάλληλη επεξεργασία τους,* με προτεραιότητα την αναγέννηση ορυκτελαίων, το διαχωρισμό και επαναχρησιμοποίηση πετρελαιοειδών και άλλων χημικών.

(ζ) Η Περιφέρεια πρέπει να διαμορφώσει ένα σχέδιο δράσης για την *ολοκλήρωση και τη σωστή λειτουργία κατάλληλων μονάδων επεξεργασίας λυμάτων σε όλους τους οικισμούς με ισοδύναμο πληθυσμό πάνω από 500 κατοίκους, συμπεριλαμβανομένων συστημάτων επεξεργασίας των λυμάτων με φυσικά μέσα, να υποστηρίζει και να ελέγχει την πορεία εφαρμογής, να διασφαλίζει τους αναγκαίους πόρους.* Έμφαση στην επαναχρησιμοποίηση των νερών μετά την επεξεργασία των λυμάτων. Κατάργηση της άμεσης ή έμμεσης απόρριψης στην θάλασσα ανεπεξέργαστων λυμάτων και κάθε είδους αποβλήτων από κάθε είδους σκάφη και βιομηχανικές – τουριστικές εγκαταστάσεις.

(η) Διαχείριση της παράκτιας ζώνης με βάση τις κατευθυντήριες αρχές της *“Ολοκληρωμένης Διαχείρισης” (Ο.Δ.Π.Ζ.).* Όλα τα έργα που σχεδιάζονται στην παράκτια ζώνη πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στις αρχές της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης και να λαμβάνουν υπόψη τις εμπειρίες, τα παθήματα αλλά και τα καλά παραδείγματα από άλλες περιοχές της Μεσογείου αλλά και του Αιγαίου.

2.3. ΦΥΣΙΚΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Η στρατηγική μας

Αντιμετωπίζουμε τα νησιά ως ένα δίκτυο ευαίσθητων οικοσυστημάτων και την προστασία και διαχείριση των φυσικών περιοχών στα νησιά ως μια ευκαιρία για να διαμορφώσουμε ένα πιο πράσινο μέλλον για τα νησιά στο Ν. Αιγαίο, και να στρέψουμε τις διάφορες οικονομικές δραστηριότητες προς πράσινη κατεύθυνση. Για την αποτελεσματική διαχείριση των φυσικών περιοχών (συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων) προτείνουμε τη στενή συνεργασία μεταξύ γειτονικών νησιών και τη δημιουργία φορέων που θα καλύπτουν περισσότερα νησιά, με στόχο την ανταλλαγή εμπειριών, εφαρμογή καλών πρακτικών και την διαχείριση των περιοχών προς όφελος τόσο του περιβάλλοντος όσο και της ευημερίας των νησιωτικών κοινωνιών.

Τα προβλήματα

Ως αποτέλεσμα έλλειψης ενημέρωσης, λανθασμένων πρακτικών, στερεότυπων που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, απουσίας χρήσεων γης που δημιουργούν λανθασμένες προσδοκίες και αφήνουν περιθώρια πελατειακών σχέσεων, φαινομένων διαπλοκής και διαφθοράς η προστασία και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών περιοχών αντιμετωπίζεται συχνά ως εμπόδιο για την ανάπτυξη των νησιών. Το γεγονός ότι η καταστροφή περιοχών γίνεται με την ανοχή ή και συνενοχή δημόσιων φορέων και με την υποστήριξη πολιτικών σε όλα τα επίπεδα, δημιουργεί ένα κλίμα ατιμωρισίας για την καταστροφή των δημόσιων αγαθών.

Τα οφέλη από την προστασία και διαχείριση των φυσικών προστατευόμενων περιοχών και της βιοποικιλότητας έχουν μόλις τα τελευταία χρόνια αναδειχθεί χάρη στην πρωτοβουλία περιβαλλοντικών φορέων, ενεργών πολιτών και φωτισμένων ανθρώπων της αυτοδιοίκησης. Αλλάχρειάζεται να διαμορφωθεί ένα σαφές σχέδιο για να μπορέσει η προστασία και η βιώσιμη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών να αποτελέσει τον πυρήνα μιας νέας στρατηγικής για ένα βιώσιμο μέλλον των νησιών.

Οι προτάσεις μας

Πολιτικές διάσωσης των απειλούμενων ειδών, με προτεραιότητα στην προστασία των οικοτόπων τους και στη συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες των αντίστοιχων περιοχών. Δημιουργία συμμετοχικών κι αποτελεσματικών φορέων διαχείρισης ενοτήτων / δικτύων προστατευόμενων περιοχών γειτονικών νησιών, συμπεριλαμβανομένων και νέων θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών, σημαντικών για την αναπαραγωγή των ειδών περιοχών και περιοχών με κοράλια και θαλάσσια λιβάδια Ποσειδωνίας. Μια αποτελεσματική προστασία και διαχείριση απαιτεί τη διαμόρφωση στρατηγικών αλλά και οικονομικών εργαλείων που:

(α) θα επιτρέπουν την μακροχρόνια και όχι απλώς ευκαιριακή διαχείριση και προστασία των περιοχών, τη στελέχωση των απαραίτητων φορέων διαχείρισης των περιοχών με επιστημονικό προσωπικό, φύλακες, οικο-ξεναγούς κα, την ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας με τοπικούς φορείς, επαγγελματικές ενώσεις, πανεπιστήμια, περιβαλλοντικές οργανώσεις, την συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα και δίκτυα με στόχο διαρκή ενημέρωση για τις επιστημονικές και διαχειριστικές εξελίξεις κι ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών .

(β) θα δημιουργούν πηγές εσόδων για την ευημερία των τοπικών κοινωνιών και δραστηριότητες που προσφέρουν ευκαιρίες απασχόλησης, ιδιαίτερα σε πράσινα επαγγέλματα, για νέους ανθρώπους, εμπλέκοντας στην προστασία των περιοχών τους νησιώτες

(γ) αντισταθμιστικά οφέλη (συμπεριλαμβανομένων και αποζημιώσεων) για όσους πλήττονται από περιορισμούς και απαγορεύσεις απαραίτητες για την προστασία των οικοτόπων.

Σημαντικό εργαλείο φυσικά είναι ο καθορισμός χρήσεων γης και επιτρεπτών – μη επιτρεπτών δραστηριοτήτων για κάθε περιοχή, ώστε να μην δημιουργούνται ασάφειες ή εσφαλμένες προσδοκίες στους πολίτες, συχνά πηγή φαινομένων διαπλοκής και διαφθοράς.

Κάθε νησί θα αποφασίσει δημοκρατικά, μετά από δομημένη συζήτηση, για το αν θα επιτρέψει το κυνήγι αλλά μόνο για τους ντόπιους, με βάση στοιχεία που προκύπτουν από αξιόπιστες μελέτες, στο πλαίσιο περιορισμών και κανόνων σχετικά με την προστασία της βιοποικιλότητας ή θα θελήσει να απαγορεύσει πλήρως ή για κάποια χρόνια το κυνήγι. Η Περιφέρεια πρέπει να σεβαστεί τις αποφάσεις των νησιωτικών κοινωνιών και να δημιουργήσει μηχανισμούς ελέγχου για την εφαρμογή τους. Επίσης, έχει την ευθύνη να αξιολογεί τα στοιχεία και να προχωράει σε μελέτες και σε σύστημα παρακολούθησης (monitoring) που θα δίνουν διαρκώς μια πλήρη εικόνα για την κατάσταση της πανίδας σε κάθε νησί και συνολικά στην περιφέρεια, θα εντοπίζουν τους κινδύνους και τις απειλές, θα καταγράφουν τις εξελίξεις και θα προτείνουν διορθωτικά μέτρα με στόχο να διατηρείται η πανίδα και η βιοποικιλότητα γενικότερα σε κάθε νησί και ελαχιστοποιούνται οι κάθε είδους πιέσεις και απειλές, λαμβάνοντας υπόψη και τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

2.4. ΓΗ

Η στρατηγική μας

Ο καθορισμός χρήσεων γης θα βοηθήσει στην προστασία της γεωργικής και κτηνοτροφικής δραστηριότητας, στην ισορροπία μεταξύ διαφορετικών οικονομικών δραστηριοτήτων, στη διατήρηση του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου) και στην εξάλειψη της διαφθοράς και αδικιών σε βάρος ανθρώπων που θέλουν να διατηρήσουν ποικιλία δραστηριοτήτων και αδόμητη τη γη τους. Μια τέτοια προσέγγιση, όμως, κάνει αδύνατη την προστασία των φυσικών περιοχών (αναπτύσσονται ισχυρές πιέσεις ενάντια στην προστασία) όπως και την καλλιέργεια της γης μακροχρόνια.

Για να μπορεί να συνυπάρχει με βιώσιμο τρόπο η οικονομική δραστηριότητα με την προστασία του περιβάλλοντος και του πολιτισμικού πλούτου **απαιτούνται ξεκάθαροι χωροταξικοί και πολεοδομικοί κανόνες και χρήσεις γης** (συμπεριλαμβανομένου του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού). Είναι ανάγκη να υπάρξουν σαφείς χρήσεις γης, ώστε να αποσαφηνίζεται ποια γη είναι γεωργική, οικιστική, τουριστική, φυσική – προστατευόμενη, που και με ποιους όρους (ώστε να δένουν αρμονικά με το χώρο) μπορεί να τοποθετηθούν ανεμογεννήτριες ή φωτοβολταϊκά συστήματα, που και κάτω από ποιες προϋποθέσεις και κανόνες μπορούν να λειτουργούν βιομηχανικές, βιοτεχνικές και εξορυκτικές μονάδες.

Τα προβλήματα

Η απουσία ενός σαφούς πλαισίου είναι υπεύθυνη για λανθασμένες προσδοκίες στους νησιώτες (ότι για παράδειγμα όλες οι περιοχές μπορούν να χτιστούν), για τις έντονες πιέσεις στο περιβάλλον, για την έντονη διαφθορά και διαπλοκή σε ότι έχει να κάνει με τη γη και το real estate καθώς και για την απώλεια δημόσιων αγαθών (όπως είναι το τοπίο, ο φυσικός πλούτος, οι ακτές κα).

Η φορολογική πολιτική αντιμετωπίζει (σε περιπτώσεις μεταβιβάσεων, κληρονομιών, πωλήσεων χωρίς να αλλάζει η χρήση) τη γη ως εν δυνάμει οικόπεδο μεγάλης αξίας ακόμα και αν κάποιος επιμένει να καλλιεργεί τη γη.

Όσο και αν σήμερα τα έσοδα από τον μαζικό τουρισμό και την πώληση της γης μοιάζουν με την κότα που γεννάει τα χρυσά αυγά, είμαστε πολύ κοντά στην εξάντληση των δυνατοτήτων αυτού του μοντέλου για λόγους περιβαλλοντικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς. Αν και οι γονείς απόκτησαν σημαντικά εισοδήματα από αυτό το μοντέλο, οι επόμενες γενιές θα αντιμετωπίζουν πολύ μεγάλες δυσκολίες και υψηλό κόστος καθημερινής ζωής, όπως δείχνει ήδη η ζωή σε μεγάλους τουριστικούς προορισμούς. Νησιώτες πρέπει να πληρώνουν θέσεις παρκινγκ, δαπανούν σημαντικά ποσά για το νερό, αγοράζουν ακριβά τρόφιμα και είδη πρώτης ανάγκης. Πολλοί νέοι δυσκολεύονται λόγω κόστους να αποκτήσουν δικό τους σπίτι ή ένα κομμάτι γης για να καλλιεργήσουν.

Οι προτάσεις μας

- Διαμόρφωση ζωνών χρήσεων γης ώστε να αποσαφηνίζεται ποια γη είναι γεωργική, οικιστική, τουριστική, φυσική – προστατευόμενη, και ανάπτυξη των κατάλληλων οικονομικών και φορολογικών εργαλείων. Για παράδειγμα, η γη που βρίσκεται μέσα σε γεωργικές ζώνες ή σε περιοχές που εντάσσονται στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φυσικών Προστατευόμενων Περιοχών δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται από την εφορία ως οικόπεδο και να φορολογείται με βάση την αντικειμενική αξία των πιο τουριστικών περιοχών.
- Άρση της δυνατότητας δόμησης εκτός σχεδίου – εκτός από περιπτώσεις θημωνιών και ελεγχόμενων και συγκεκριμένου μεγέθους αγροτουριστικών υποδομών. Οι ζώνες όπου θα επιτρέπεται η δόμηση για κατοικίες, τουριστικές εγκαταστάσεις ή άλλες υποδομές πρέπει να είναι συγκεκριμένες και να λαμβάνουν υπόψη τις πραγματικές ανάγκες των νησιωτών αλλά και να αποτραπεί η μετατροπή των νησιών σε προάστια των πόλεων.
- Άμεση κατάρτιση του Δασολογίου σε όλα τα νησιά κατά προτεραιότητα του Εθνικού Κτηματολογίου.
- Διατήρηση του δημόσιου χαρακτήρα του αιγιαλού και της παραλίας στο πλαίσιο της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης της Παράκτιας Ζώνης.

2.5. ΑΠΟΒΛΗΤΑ – ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ

Η στρατηγική μας

Η εφαρμογή στην πράξη της ιεραρχίας στις μεθόδους διαχείρισης των απορριμμάτων (πρόληψη -μείωση – αποφυγή παραγωγής απορριμμάτων, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση – συμπεριλαμβανομένης της κομποστοποίησης) θα πρέπει να καθοδηγείται από μια στρατηγική “μηδενικών αποβλήτων” στην περιφέρεια Ν. Αιγαίου μέχρι το 2020.

Αποκλείουμε την καύση των απορριμμάτων ως μια περιβαλλοντικά και οικονομικά ακατάλληλη μέθοδο για τα νησιά, που θα οδηγήσει σε υπερβολική σπατάλη πόρων και

σύγχυση σε σχέση με τους στόχους της μείωσης, επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης και κομποστοποίησης.

Απόδοση πολιτικών – και όχι μόνο- ευθυνών σε όσους δεν έχουν ακόμα δρομολογήσει το κλείσιμο των Χώρων Ανεξέλεγκτης Διαχείρισης Απορριμμάτων (με τους κινδύνους για την υγεία και το περιβάλλον να συνεχίζονται αλλά και με κίνδυνο να επιβληθούν από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο υψηλά πρόστιμα) αλλά και δεν έχουν συνεργαστεί με τα Συστήματα Εναλλακτικής Διαχείρισης διαφόρων κατηγοριών Απορριμμάτων, όπως προβλέπει η νομοθεσία (νόμος 2939, άρθρο 8).

Τα προβλήματα

Ο τουρισμός και η αλλαγή συνθηκών οδήγησε σε ραγδαία αύξηση της ποσότητας των σκουπιδιών αλλά και σε σημαντικές αλλαγές στη σύνθεσή τους. Σήμερα το μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι πλαστικά, μέταλλα και γενικά υλικά συσκευασίας. Μερικές μόλις δεκαετίες πιο πριν οι νησιωτικές κοινωνίες ήξεραν να χρησιμοποιούν σοφά όσα «απόβλητα» παράγονταν. Με τα αποφάγια τάζαν τα ζώα, ξύλα χρησιμοποιούνταν για θέρμανση ή άλλες ανάγκες, ρούχα ή έπιπλα επιδιορθώνονταν. Γι αυτό ελάχιστα και διαφορετικής σύνθεσης ήταν τα απορρίμματα μέχρι τη δεκαετία του 70.

Η σημερινή κατάσταση χαρακτηρίζεται από την ανεξέλεγκτη απόρριψη και καύση των αποβλήτων κάθε είδους στα περισσότερα νησιά που προκαλούν σημαντική ρύπανση της ατμόσφαιρας και της τροφικής αλυσίδας, υποσκάπτουν την ανθρώπινη υγεία και απειλούν μακροχρόνια τους φυσικούς πόρους των νησιών (γη και νερά) αλλά και τα προϊόντα τους (ιδιαίτερα τα ζωικά). Όχι μόνο μικρά αλλά και μεγάλα νησιά έχουν ακόμα ως κύρια «λύση» την απόρριψη των σκουπιδιών (που αυξάνονται ραγδαία) σε έναν πρόχειρο χώρο.

Ενώ η διαχείριση των απορριμμάτων μαζί με την επεξεργασία των λυμάτων θα έπρεπε να είναι παντού οι αναγκαίες υποδομές για μια βιώσιμη ανάπτυξη των (τουριστικών) κοινωνιών, με ευθύνη της κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης δεν προωθήθηκε η ολοκληρωμένη διαχείριση των απορριμμάτων (πρόληψη, μείωση, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση, κομποστοποίηση). Αν και σπαταλήθηκαν πολλά χρήματα σε άλλες λιγότερο αναγκαίες δραστηριότητες, δεν βρέθηκαν οι αναγκαίοι πόροι για τις υποδομές που απαιτούνταν για τη σωστή διαχείριση των απορριμμάτων και την προστασία της υγείας και του περιβάλλοντος.

Οι προτάσεις μας

Προτείνουμε τη διαμόρφωση, μέσα από ουσιαστικό διάλογο, ενός “Ολοκληρωμένου Σχεδίου Εναλλακτικής Διαχείρισης των απορριμμάτων, με στόχο μηδενικά απόβλητα μέχρι το 2020”, που θα περιλαμβάνει **χρονοδιάγραμμα, εργαλεία εφαρμογής και συγκεκριμένους ποσοτικούς, δεσμευτικούς στόχους**. Βασικοί άξονες ενός τέτοιου σχεδίου θα είναι:

- Η εφαρμογή προγραμμάτων ανακύκλωσης με 4 κάδους σε όλα τα νησιά για χωριστή συλλογή: (α) χαρτιού, χαρτονιού, (β) πλαστικών και υπόλοιπων υλικών συσκευασίας μετάλλων, γυαλιού) (γ) οργανικών υλικών (αποφάγια, κλαδέματα κλπ) και (δ) υπολειμμάτων.
- Η οργάνωση προγραμμάτων κομποστοποίησης στον κήπο ή σε επίπεδο νησιού, με υποχρεωτική συμμετοχή των τουριστικών επιχειρήσεων και των εστιατορίων. Δημιουργία διαδημοτικών επιχειρήσεων κομποστοποίησης, επαναχρησιμοποίησης

και ανακύκλωσης μεταξύ γειτονικών νησιών, με την υποστήριξη της Περιφέρειας ώστε να υπάρχει από κοινού διαχείριση των ανακυκλώσιμων, ανταλλαγή εμπειριών και αξιοποίηση καλών πρακτικών.

- Η δημιουργία, σε επίπεδο νησιωτικών δήμων – σε συνεργασία με τα αντίστοιχα Συστήματα Εναλλακτικής Διαχείρισης- προγραμμάτων εναλλακτικής διαχείρισης για τις παρακάτω κατηγορίες ειδικών αποβλήτων: α) ελαστικά, β) ορυκτέλαια και συσκευασίες τους, γ) οχήματα, δ) μπάζα, ε) μπαταρίες, στ) συσσωρευτές και ηλεκτρικά – ηλεκτρονικά είδη, με βάση την “ευθύνη του παραγωγού” για ολόκληρο τον κύκλο ζωής ενός προϊόντος.
- Η δημιουργία, σε επίπεδο νησιωτικών δήμων προγράμματος συλλογής μαγειρικών λαδιών από καταστήματα φαγητού, ξενοδοχεία και κατοικίες με σκοπό τη μετατροπή τους σε βιοντήζελ είτε επιτόπου στα νησιά, είτε κατόπιν μεταφοράς στην ηπειρωτική Ελλάδα σε εργοστάσια παραγωγής βιοντήζελ.
- Διαμόρφωση κατάλληλου πλαισίου και συνθηκών για επαγγελματική ενασχόληση νησιωτών με την επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση (κυρίως μέσα από δημοτικές ή κοινωνικές επιχειρήσεις). Δημιουργία κινήτρων/αντικινήτρων (π.χ διατάξεις στον εσωτερικό κανονισμό καθαριότητα που περιλαμβάνει υποχρεώσεις διαλογής στην πηγή, πρόληψης απορριμμάτων) για τους επιχειρηματίες.

Η εφαρμογή τέτοιων πολιτικών στα νησιά του Ν. Αιγαίου θα ελαχιστοποιήσει τα απορρίματα που οδηγούνται ανεπεξέργαστα σε ταφή και θα συμβάλλει στην αποφυγή προστίμων της χώρας μας από την ανεξέλεγκτη διάθεση απορριμμάτων σε ΧΑΔΑ και τη μη τήρηση των Ευρωπαϊκών Οδηγιών. Επίσης, θα οδηγήσει σε νέες, πράσινες θέσεις εργασίας στα νησιά και θα συνεισφέρει στη βελτίωση της εικόνας των νησιών μας και κατ'επέκταση στον τουρισμό που προέρχεται από χώρες όπου οι παραπάνω πρακτικές είναι καθημερινή πραγματικότητα. Τέλος, θα καταστήσει οικονομικά ασύμφορη την περιβαλλοντικά επικίνδυνη και πανάκριβη (για τους δήμους και επομένως για τους δημότες) «λύση» της καύσης απορριμμάτων.

3. ΚΟΙΝΩΝΙΑ

3.1. ΠΑΙΔΕΙΑ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η στρατηγική μας

Με δεδομένο ότι πολλά νησιά του Ν. Αιγαίου έχουν σημαντική πνευματική και εκπαιδευτική παράδοση που φτάνει πίσω στην κλασική εποχή και συμμετείχαν σε μεγάλο βαθμό στη δημιουργία του πολιτισμού των τελευταίων αιώνων, η στρατηγική μας είναι τα νησιά να ξαναγίνουν κέντρα πνευματικής, πολιτισμικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας, στηριγμένης όχι μόνο στην παράδοση αλλά και τις ευκαιρίες και προοπτικές που προσφέρει η σημερινή εποχή αλλά και ο νησιωτικός χώρος.

Η παιδεία και η εκπαίδευση στα νησιά πρέπει να είναι η βάση για τη διαμόρφωση ενεργών και κριτικών πολιτών, ώριμων, με γνώσεις που περιλαμβάνουν και την τοπική ιστορία, τον τοπικό πολιτισμό και το περιβάλλον αλλά και με ικανότητες και δεξιότητες τέτοιες ώστε να ανταποκρίνονται στις προκλήσεις της εποχής, στην ανάγκη για περιβαλλοντικά και κοινωνικά υπεύθυνη καθημερινή στάση ζωής, στην πράσινη στροφή των νησιωτικών κοινωνιών και στην συμμετοχή στην κοινωνική ζωή. Επίσης, πρέπει να συμβάλλουν στην αρμονία πνεύματος και σώματος αλλά και ψυχικής-συναισθηματικής-σωματικής ισορροπίας.

Αξιοποιώντας την έννοια των δικτύων μεταξύ νησιών αλλά και τη σύγχρονη τεχνολογία πρέπει να παρέχεται σύγχρονη, ανθρωπιστική, ολιστική εκπαίδευση και παιδεία στους μαθητές αλλά και ευκαιρίες δια βίου μάθησης σε όλους τους νησιώτες ανεξαρτήτως τόπου/νησιού κατοικίας, ηλικίας, καταγωγής, φύλου, εισοδήματος.

Τα προβλήματα

Τα νησιά ανέπτυξαν έντονη πνευματική και πολιτιστική δραστηριότητα και πολλά ανέδειξαν σημαντικές πνευματικές προσωπικότητες. Σε ορισμένα νησιά υπήρχαν διδασκαλεία και θέατρα από την αρχαιότητα. Τα νησιά φιλοξένησαν ανθρώπους των γραμμάτων που απέφευγαν τη στρατολόγησή τους στο Βυζαντινό στρατό ή έφυγαν από τα παράλια της Μ. Ασίας για να προστατευθούν από τις επιδρομές. Το ίδιο συνέβη και με την άλωση της Κωνσταντινούπολης. Γνωστές σχολές την περίοδο των Βυζαντινών χρόνων έχουν η Κέα και η Άνδρος (Ακαδημία που ίδρυσε ο Μιχαήλ Ψελλός). Πολλά σχολεία λειτουργούν κατά τον 17^ο αιώνα και μάλιστα γίνεται και διανομή ελληνικών βιβλίων στους μαθητές. Την εποχή εκείνη συνυπάρχουν οι ορθόδοξη και η καθολική κοινότητα σε πολλά νησιά. Το 1625 λειτουργεί το – πρώτο γνωστό – «ανώτερο» σχολείο στη Σίφνο με πρωτοβουλία δυο καθολικών ιερέων αποσταλμένων του Πάπα. Παράλληλα, όμως λειτουργούν «μικρά σχολεία» σε μοναστήρια και εκκλησίες (τα λεγόμενα «κοινά» ή «κατώτερα» ή «γραμματο-διδασκαλεία»). Από το 1951 λειτουργεί στη Σίφνο σχολείο τριετούς φοίτησης όπου διδάσκονταν γραφή, ανάγνωση, γραμματική και χριστιανική κατήχηση αλλά και οι αρχαίοι έλληνες και λατίνοι συγγραφείς, ιταλική γλώσσα (η γλώσσα για το εμπόριο).

Σχολές όπως αυτές των Ουρσουλινών, η Γαλλική Εμπορική Σχολή, η σχολή της Σύρου, η Σχολή της Πάτμου, το σχολείο της Σερίφου προσελκύουν σημαντικό αριθμό σπουδαστών και όχι μόνο από τα νησιά του Ν. Αιγαίου. Ο Νίκος Καζατζάκης για παράδειγμα φοίτησε στη Γαλλική Εμπορική Σχολή της Νάξου, σημαντικές προσωπικότητες από όλη την Ευρώπη σε σχολές στο Ν. Αιγαίο. Ήδη από τα μέσα του 16^{ου} και τις αρχές του 17^{ου} αιώνα προετοιμάζεται η λειτουργία της ιστορικής Σχολής της Σίφνου («κοινό ελληνομουσείο», «Σχολή Αγίου Τάφου»), αποτέλεσμα μιας σημαντικής πνευματικής κίνησης στο νησί, σε ένα περιβάλλον επικοινωνίας με άλλες περιοχές, οικονομικής άνθισης και ανάπτυξης του εμπορίου (κυρίως βιοτεχνία βαμβακερών, μεταξωτών, εξαγωγικό εμπόριο γεωργικών-μελισσοκομικών προϊόντων όπως το κρασί, το λάδι, η κάπαρη, οι ελιές, το σησάμι, το μέλι, το κερί, τα κεραμικά, τα ψάθινα κα. Στην «ανώτερη» Σχολή της Σίφνου διδάσκονται τα συγγράμματα των ρητόρων, ποιητών, ιστορικών, Γραμματική, Ποιητική, Φιλοσοφικά, Μαθηματικά, Ρητορική, Θεολογία και η γαλλική γλώσσα. Η φήμη της σχολής είναι μεγάλη και προσελκύει μαθητές όχι μόνο από γειτονικά νησιά αλλά και από τη Θράκη, την Πελοπόννησο και άλλες περιοχές. Η Σχολή βγάζει πολλούς δασκάλους που δίδαξαν σε διάφορες περιοχές και χώρες,

Τι έχει απομείνει όμως από αυτή την παράδοση; Στα νησιά και εξ αιτίας της ιδιομορφίας του χώρου και περισσότερο από το περιεχόμενο και τον τρόπο διάχυσης της ύλης και των εκπαιδευτών, παρατηρείται (από τα μεγαλύτερα ποσοστά στη χώρα) διαρροή μαθητών από την υποχρεωτική εννιάχρονη εκπαίδευση και μικρή κατά μέσον όρο επίδοση στις πανελλήνιες εξετάσεις. Η απρόσωπη, στηριγμένη στα πρότυπα της Αθήνας, παρεχόμενη διαδικασία εκπαίδευσης, το “ξένο” προς τις συνθήκες ζωής περιεχόμενο της, οι εκτός ορίου και πριν από την ώρα τους μεταθέσεις-αποσπάσεις εκπαιδευτικών λειτουργιών, οι έξω από τη λογική της τοπικής αρχιτεκτονικής κτιριακές εγκαταστάσεις, είναι από τους βασικούς συντελεστές για το πτωχό έως προβληματικό τελικό αποτέλεσμα, παράλληλα με το γεγονός ότι όταν σ’ όλα αυτά κάποιο πρόβλημα παρουσιαστεί, η αποκατάσταση της “εύρυθμης” λειτουργίας είναι από τις πλέον χρονοβόρες.

Οι προτάσεις μας

Επιδίωξη είναι μια παιδεία πέρα από τους τέσσερεις τοίχους, με έμφαση στην αξιοποίηση των δεξιοτήτων, στο συλλογικό συμφέρον και το περιβαλλοντικό αποτύπωμα δράσεων και στάσεων, που να παντρεύει τη γνώση, τη βιωματική εμπειρία, την αντίληψη των χαρακτηριστικών του νησιωτικού χώρου και την ανταλλαγή εμπειριών με μαθητές άλλων περιοχών της χώρας και να καλλιεργεί τις διεξόδους για βιώσιμη διαμονή των νέων στα νησιά-Προς τούτο απαιτείται:

- Αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού περιεχομένου με έμφαση στην ιστορία, στον πολιτισμό και στο περιβάλλον κάθε νησιού αλλά και ολόκληρης της περιφέρειας.
- Αναδιάρθρωση των δραστηριοτήτων και της τεχνογνωσίας και αξιοποίηση των γνώσεων και εμπειριών από τεχνικές που αναπτύχθηκαν κατά το παρελθόν, με τρόπο ώστε παραδοσιακές ασχολίες να βρουν συνέχεια στη συνάντησή τους με ανάλογες καινοτομίες που φέρνει η τεχνολογία σήμερα.

3.2. ΥΓΕΙΑ

Τα προβλήματα

Υγεία δεν σημαίνει καλή ιατρική περίθαλψη αλλά διατήρηση της καλής κατάστασης (ψυχικής, σωματικής, συναισθηματικής, πνευματικής). Όχι μόνο στις αφηγήσεις αλλά και στην καθημερινή ζωή των νησιών βλέπουμε ακόμα ανθρώπους που μακροημερεύουν, που είναι πιο υγιείς, ισορροπημένοι, ανοιχτόκαρδοι, κοινωνικοί, που είχαν μάθει σε ένα πιο υγιεινό τρόπο ζωής και αυτό τους βγήκε σε καλό.

Αλλά οι συνθήκες ζωής αλλάζουν στα νησιά και πολλές από τις σύγχρονες ασθένειες του πολιτισμού (καρδιακά, καρκίνοι, ψυχολογικά προβλήματα) πλήττουν τους νησιώτες, σε μεγάλο βαθμό και ως συνέπεια των αλλαγών στην ζωή και το περιβάλλον (καθιστική ζωή, αλλαγή διατροφικών συνηθειών, απομόνωση-αποξένωση, εξάρτηση από το ΙΧ και ελάχιστο περπάτημα και άσκηση, καύση σκουπιδιών κα).

Αν η πολιτική πρόληψης είναι απαραίτητη σε όλες τις κοινωνίες, η εμπειρία ενός πιο υγιεινού τρόπου ζωής θα έπρεπε να έχει γίνει η βάση για την πολιτική υγείας στα νησιά. Αντί για αυτό, στα νησιά δεν υπάρχει η ελάχιστη έμφαση σε θέματα πρόληψης, ενώ και η πρωτοβάθμια φροντίδα είναι σε απαράδεκτα επίπεδα, ιδιαίτερα για τα πιο μικρά νησιά και για την υπόλοιπη εκτός τουριστικής περιόδου εποχής. Σε κάθε περίπτωση δεν υπάρχει μια πολιτική για την υγεία που να ανταποκρίνεται εξειδικευμένα στις νησιωτικές κοινωνίες κάθε μεγέθους.

Στα μικρότερα νησιά και στα μικρότερα χωριά των υπολοίπων, η παροχή υγειονομικών φροντίδων είναι ποιοτικά και ποσοτικά χαμηλή έως ανύπαρκτη. Ιατρικές υπηρεσίες, ειδικότητες και τμήματα που σήμερα θεωρούνται εκ των ουκ άνευ, λείπουν ακόμα και από τα μεγαλύτερα νησιά και σε κάθε περίπτωση έμφαση δίνεται στην κάλυψη αναγκών κατά την τουριστική περίοδο. Τα προγράμματα τηλεϊατρικής δεν εφαρμόστηκαν σχεδόν ποτέ. Πολλές φορές η μεταφορά εκτάκτων περιστατικών γίνεται χάρη στις ηρωικές προσπάθειες ψαράδων.

Οι ελλείψεις είναι σημαντικές και στα Πολυδύναμα Περιφερειακά Ιατρεία, στα Κέντρα Υγείας, αλλά και στα τρία βασικά νοσοκομεία Σύρου, Νάξου και Ρόδου, ενώ τα Κέντρα Υγείας δεν έχουν ακόμα βρει το ρόλο τους στην παροχή πρωτοβάθμιας περίθαλψης. Συν

τοις άλλους, η πολυφαρμακία, αλλά και η διακομιδή πολλών περιστατικών σε κεντρικά νοσηλευτικά ιδρύματα από την έλλειψη εξοπλισμού και ειδικευμένου προσωπικού, δείχνουν το μέγεθος (και τις συνέπειες για τους κατοίκους) του προβλήματος. Οι εναλλακτικές θεραπείες εξακολουθούν να είναι άγνωστες, όπως και η σύνδεση της διάδοσης ασθενειών με την επιδείνωση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής.

Οι προτάσεις μας

Η έμφαση για την προστασία της υγείας των νησιωτών πρέπει να είναι στην πρόληψη και στην παροχή πρωτοβάθμιας περίθαλψης στα νησιά. Οι εθελοντικές προσπάθειες γιατρών είναι σημαντικές αλλά πρέπει να είναι συμπληρωματικές ενός σχεδίου για την υγεία που δίνει έμφαση στην περιοδική επίσκεψη γιατρών και υπηρεσιών σε όλα τα νησιά (με έμφαση εκείνα που δεν έχουν υπηρεσίες υγείας) και την παροχή κινήτρων σε έλληνες και ξένους νέους γιατρούς διαφόρων ειδικοτήτων να ενταχθούν στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας των μικρότερων νησιών,

Σημαντική έμφαση πρέπει να δοθεί από την Περιφέρεια στην μελέτη των παραγόντων που επηρεάζουν πλέον την υγεία των νησιωτών, να υπάρξουν σοβαρές μελέτες για τα αίτια της αρρώστιας και της θνησιμότητας στα νησιά καθώς και ένα σχέδιο για τη βελτίωση της υγείας με έμφαση στην πρόληψη, την αλλαγή συνηθειών (και με βάση την εμπειρία από το πρόσφατο παρελθόν) καθώς και τη βελτίωση των περιβαλλοντικών παραγόντων που σχετίζονται με την υγεία.

Έμφαση πρέπει να δοθεί και σε υπηρεσίες που συμβάλλουν στην κοινωνική αλληλεγγύη προς ευάλωτες ομάδες πληθυσμού (ηλιόκιμοι, παιδιά, μετανάστες, έγκυοι,) καθώς και στην χρήση της τηλεϊατρικής.

Αξιοποιώντας την σύγχρονη ιατρική γνώση αλλά και υπεύθυνες παραδοσιακές γνώσεις για την θεραπευτική αξία τοπικών βοτάνων, μπορεί να διερευνηθεί η δυνατότητα ένταξης τοπικών βοτανικών πρώτων υλών στη φαρμακευτική αγωγή.

3.3. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ-ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Τα προβλήματα

Πόλεμοι, παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κίνδυνοι, οικολογική κρίση, αδυναμία επιβίωσης ή το όνειρο για καλύτερη ζωή αναγκάζει πολλούς ανθρώπους να αφήσουν τον τόπο και τους δικούς τους και να αναζητήσουν την τύχη τους στην Ευρώπη άλλοι ως πρόσφυγες και άλλοι ως μετανάστες. Είναι κάτι που το γνωρίζουμε και εμείς οι έλληνες, αφού πολλοί έγιναν πρόσφυγες στα δύσκολα χρόνια αλλά και κάπου 10.000.000 συμπατριώτες μας αναζήτησαν μια καλύτερη ζωή στην Αμερική, την Αυστραλία ή και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Τώρα η χώρα μας έχει γίνει τόπος υποδοχής ή και προορισμού προσφύγων και μεταναστών, πολύ περισσότερο που οι πόλεμοι στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, η κατάσταση στη Μ. Ανατολή, η κατάρρευση στην Αφρική και τα προβλήματα σε πολλές χώρες στην ευρύτερη περιοχή, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη οικολογική κρίση και την κλιματική αλλαγή εξαναγκάζουν εκατομμύρια ανθρώπους σε φυγή από τον τόπο τους και τις οικογένειες τους.

Η Ελλάδα – συχνά τα νησιά του Ν. Αιγαίου - είναι το πέρασμα για τον «παράδεισο», κυρίως για Αφγανούς, Σομαλούς, Παλαιστίνιους, Ιρακινούς και Ερυθραίους. Η ευρωπαϊκή πολιτική για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες δεν λαμβάνει υπόψη την ανάγκη να μοιραστεί το βάρος σε όλες τις χώρες. Με το «Δουβλίνο II» παιδεύει πολλούς από αυτούς στις χώρες που βρίσκονται στα σύνορα της ΕΕ, όπως η Ελλάδα. Αλλά η χώρα και τα νησιά δεν είχαν προετοιμαστεί για κάτι τέτοιο και συνεχίζουν να μην προσαρμόζονται στις νέες συνθήκες. Η ελληνική νομοθεσία καθιστά την παράνομη είσοδο και έξοδο από τη χώρα ποινικό αδίκημα αλλά δεν έχουν ανοίξει νόμιμοι δρόμοι μετανάστευσης. Οι μετανάστες τίθενται αυτομάτως υπό κράτηση, χωρίς πολλές φορές την αναγκαία περίθαλψη χωρίς να εξετάζεται αν αυτό το μέτρο είναι αναγκαίο, ενώ η κράτησή τους πριν την απέλαση μπορεί να διαρκέσει πολλούς μήνες. Μεγάλος αριθμός μπαίνει στη χώρα χωρίς χαρτιά αλλά και παραμένει για μεγάλο διάστημα χωρίς χαρτιά ευνοώντας έτσι την ενδυνάμωση των παράνομων δικτύων. Ποσοστό 20% όσων εισέρχονται στη χώρα μας θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν ως πρόσφυγες μια και προέρχονται από χώρες που κινδυνεύει η ζωή τους ή κινδυνεύουν με διώξεις για τις απόψεις τους, ενώ πολλοί έχουν υποστεί βασανιστήρια. Όμως, ελάχιστοι λαμβάνουν το καθεστώς του πρόσφυγα και αντιμετωπίζονται ως «λαθρομετανάστες». Από περίπου 30.000 αιτήσεις ασύλου που εξετάστηκαν το 2009, μόνο 36 έλαβαν καθεστώς προσφυγικής προστασίας, ενώ 128 έλαβαν καθεστώς επικουρικής προστασίας.

Πολλοί διεθνείς οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων επικρίνουν τις ελληνικές αρχές γιατί φυλακίζουν παράτυπους μετανάστες και αιτούντες άσυλο πρόσφυγα, περιλαμβανομένων πολλών ασυνόδευτων παιδιών, αν και δεν είναι εγκληματίες και έχουν ανθρώπινα δικαιώματα με βάση το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο. Μεγαλύτερο είναι το πρόβλημα για τα ανήλικα ασυνόδευτα παιδιά. Πολλοί κρατούνται σε ακατάλληλες συνθήκες, σε σταθμούς συνοριακής φύλαξης και κέντρα κράτησης μεταναστών, σε χώρους με μεγάλο συνωστισμό και όπου συνυπάρχουν ενήλικες και ανήλικα παιδιά, συχνά ασυνόδευτα, με ανύπαρκτη ή περιορισμένη πρόσβαση σε νομική και κοινωνική βοήθεια, χωρίς πρόσβαση σε ιατρική φροντίδα και είδη υγιεινής. Η κατάστασή τους δεν αξιολογείται σωστά, πολλοί που χρήζουν διεθνούς προστασίας στέλλονται πίσω στα μέρη από τα οποία διέφυγαν χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ότι μπορεί να κινδυνεύει η ζωή τους. Πως θα μας φαίνονταν αν στη διάρκεια της χούντας διάφορες ευρωπαϊκές χώρες έστελναν πίσω στην Ελλάδα άτομα που είχαν καταφέρει να φύγουν αναζητώντας την ελευθερία;

Οι προτάσεις μας

Η μετανάστευση μετατρέπεται σε πρόβλημα όταν δεν υπάρχει μεταναστευτική πολιτική, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με τα νησιά που σηκώνουν ένα μεγάλο βάρος χωρίς να υπάρχουν οι υποστηρικτικές πολιτικές, οι κατάλληλες υποδομές και το κατάλληλα εκπαιδευμένο ανθρώπινο προσωπικό.

Βαθιά πεποίθησή μας είναι ότι οφείλουμε ως άνθρωποι να σεβόμαστε και να υποστηρίζουμε τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, ως συνανθρώπους μας καταρχήν και ως ανθρώπους που αναγκάστηκαν να αναζητήσουν καλύτερη ζωή, ασφάλεια και συνθήκες που τους επιτρέπουν την επιβίωσή τους μακριά από τον τόπο και τις οικογένειές τους. Αν, μάλιστα, αναλογιστούμε ότι η κλιματική αλλαγή και η αυξανόμενη φτώχεια στον πλανήτη ενισχύουν τη μετανάστευση προς την Ευρώπη και ότι η Ελλάδα πάντα θα αποτελεί ενδιάμεσο προορισμό στην αναζήτηση φιλοξενίας χώρας, οφείλουμε να ασχοληθούμε κατά προτεραιότητα με αυτό το θέμα και να δημιουργήσουμε συνθήκες που θα είναι προς όφελος και των νησιωτικών κοινωνιών και των μεταναστών και προσφύγων αλλά και να προλάβουμε έκρυθμες καταστάσεις και ρατσιστικές εκδηλώσεις κατά μεταναστών όταν

από τη δυσχέρεια της ελληνικής κοινωνίας λόγω κρίσης ως υπαίτιοι χαρακτηριστούν πάλι οι μετανάστες.

Η ελληνική και η νησιωτική ιδιαίτερα φιλοξενία μπορούν να αποτελέσουν την αρχή – ηθική αξία για την ανάπτυξη της κατάλληλης υποδομής και των συνθηκών υποδοχής των κατατρεγμένων αυτών ανθρώπων, ενώ τα φοβικά σύνδρομα απέναντί τους μπορούν να περιοριστούν αν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές και αναγνωρίσουμε ότι παρά την έλλειψη προετοιμασίας ότι η ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία μπορεί να προσφέρει πολλαπλά οφέλη. Και τα νησιά έχουν σε μεγάλο βαθμό εντάξει στην καθημερινότητά τους ανθρώπους που δουλεύουν στις οικοδομές, στα χωράφια, στην αλιεία, παρέχουν φροντίδα σε ηλικιωμένους και άτομα χρίζοντα βοήθειας στο σπίτι κα. Η ανάπτυξη κατάλληλων υποδομών στα νησιά θα δημιουργήσει θέσεις εργασίας που θα είναι προς όφελος των νησιωτικών κοινωνιών.

Προτείνουμε:

- Στα νησιά που σηκώνουν σήμερα ένα μεγάλο βάρος από την είσοδο μεταναστών και αιτούντων άσυλο στη χώρα μας πρέπει να υπάρχουν κέντρα υποδοχής και καταγραφής για εκείνους που φθάνουν στη χώρα, κυρίως ανοιχτά ή ημι-ανοιχτά, στελεχωμένα με ανθρώπους που μπορούν να παράσχουν στους παράτυπους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο που φθάνουν σε εκείνα τα κέντρα δωρεάν νομική βοήθεια, διερμηνεία από γλώσσες που κατανοούν, καθώς και ιατρική περίθαλψη. Η κράτηση θα πρέπει να είναι η εξαίρεση.
- Εκπαίδευση των μεταναστών σε βασικές γνώσεις της ελληνικής γλώσσας και κουλτούρας για την καλύτερη εξυπηρέτησή τους όσο παραμένουν στα νησιά ή στη χώρα μας.
- Αποτελεσματική αξιοποίηση των ευκαιριών και των χρηματοδοτήσεων από την ΕΕ για να δημιουργηθούν στα νησιά οι κατάλληλες υποδομές υποδοχής και καταγραφής
- Ενημέρωση, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των νησιωτών στην αποδοχή των μεταναστών μέσα και από διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, συνεδρίων, καθώς και ένταξη στο Ευρω-Μεσογειακό Δίκτυο Anna Lindh Foundation για το Διάλογο των Πολιτισμών.
- Παροχή κινήτρων για την επαγγελματική ενίσχυση όσων επιθυμούν να ενταχθούν στην επιχειρηματικότητα και για τη συμμετοχή τους σε πολιτιστικές και κοινωνικές δραστηριότητες.

Με αυτόν τον τρόπο τα νησιά θα λειτουργήσουν ως μια γέφυρα διαλόγου πολιτισμών, αξιοποιώντας το γεγονός ότι οι νησιωτικές κοινωνίες ήταν πάντα χώροι συνάντησης κι ανάμειξης πολιτισμών μέσω των ναυτικών, των μεταναστών, των ταξιδευτών. Με αυτόν τον τρόπο θα ενισχυθεί και ο ρόλος των νησιών στα διεθνή πολιτιστικά δρώμενα, πράγμα που με τη σειρά του θα συμβάλλει στην ανάπτυξη ενός σημαντικού οικονομικού τομέα που θα προσφέρει νέες ευκαιρίες απασχόλησης ιδιαίτερα σε νέους από τα νησιά του Ν. Αιγαίου.